

Sportaccommodaties in Ooststellingwerf

deel 2: Visie

Gemeente Ooststellingwerf

Datum

8 januari 2015

Referentie

1349MH

In opdracht van

Gemeente Ooststellingwerf

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	4
1.1	Inleiding	4
1.2	Opdracht	4
Hoofdstuk 2	Uitgangspunten sportaccommodatiebeleid	5
Hoofdstuk 3	Binnensport	7
3.1	Samenvatting situatie binnensport 2014	7
3.2	Vertrekpunt scenario's	7
3.3	Korte impressie gebiedsagenda's en discussieavonden	8
3.4	Sporthal De Boekhorst nieuwbouw of niet?	8
3.5	Stellingwerf College	13
3.6	Situatie Appelscha	16
3.7	Gymlokaal of sportzaal Donkerbroek	16
3.8	Gymlokaal Elsloo	17
3.9	Mejander	17
3.10	Exploitatie en beheer binnensport	18
3.11	Conclusie binnensport	19
Hoofdstuk 4	Buitensport	20
4.1	Samenvatting situatie buitensport 2014	20
4.2	Vertrekpunt scenario's	20
4.3	Korte impressie gebiedsagenda's en discussieavonden	21
4.4	Voetbal instandhouding, inkrimpen of...?	21
4.5	Korfbal	32
4.6	Huurtarief	36
4.7	Vitalisering	37
4.8	Organisatie exploitatie en beheer buitensport	37
4.9	Conclusies buitensport	39
Hoofdstuk 5	Zwembaden	43
5.1	Samenvatting situatie zwembaden	43
5.2	Vertrekpunt scenario's	44
5.3	Korte impressie gebiedsagenda's en discussieavond	45
5.4	Nut en noodzaak vervangende nieuwbouw zwembad De Boekhorst	45
5.5	Kosten instandhouding zwembad De Boekhorst	48
5.6	Kosten vervangende nieuwbouw overdekt zwembad	48
5.7	Wel of niet behouden van de openluchtwembaden?	50
5.8	Conclusies zwembaden	54

Hoofdstuk 6	Samenvatting	55
6.1	Aanleiding	55
6.2	Werkwijze	56
6.3	Uitgangspunten sportaccommodatiebeleid	56
6.4	Visie binnensport	57
6.5	Visie buitensport	57
6.6	Visie zwembaden	58
6.7	Overzicht scenario's	60

1.1 Inleiding

De gemeente Ooststellingwerf wil begin 2015 een visie hebben op de toekomst van de sportaccommodaties in Ooststellingwerf. De visie moet een ontwikkelagenda zijn voor de periode 2014-2023 voor de gemeentelijke sportvoorzieningen met een doorkijk voor de periode 2024-2033.

De studie moet inzicht geven in de behoeften (inwoners én toeristen), het gebruik, de kosten en de exploitatiemogelijkheden met een vooruitblik voor de komende 20 jaar (2013-2022 ook financieel in beeld en periode 2023-2032 indicatief/richtinggevend). De studie moet ook de behoefte en mogelijkheden naar kunstgras in beeld brengen.

De studie valt uiteen in twee delen: een onderdeel analyse en een onderdeel visie (deze rapportage).

De studie richt zich primair op de accommodaties waar de gemeente een financiële relatie mee heeft (eigendom en exploitatie of een exploitatiebijdrage of subsidie).

1.2 Opdracht

Het tweede deel is de visie over de gewenste voorzieningen voor binnensport, buitensport en zwembaden voor de komende 20 jaar in de gemeente Ooststellingwerf, met daarbij inzicht in behoeften, verwacht gebruik, financiële lasten voor de gemeente (en gebruikers), de meest geschikte vorm van exploitatie en beheer.

De gemeente heeft bij de aanvang van de studie drie mogelijke toekomstscenario's onderscheiden:

- Een 0-scenario, dat uitgaat van instandhouding van de huidige zwembaden, sporthallen en sportvelden;
- Een 1-scenario dat voorziet in sluiting van de huidige buitenbaden en de ontwikkeling van een nieuw combibad in Appelscha gecombineerd met de ontwikkeling van een nieuwe sporthal in Oosterwolde, sluiting van sportcomplex Boekhorst en afstoting van sportvelden boven de NOC*NSF-planningsnormen.
- Een tussenscenario, waarin de instandhouding van (een deel van) de huidige zwembaden en sporthallen eventueel wordt gecombineerd met (gedeeltelijke) nieuwbouw en met heroriëntatie op de sportvelden waarbij kunstgrasvelden ter vervanging worden gerealiseerd zodat alle verenigingen worden gefaciliteerd.

De drie scenario's staan centraal bij de uitwerking van de visie. Gedurende de uitwerking van de studie is vastgesteld dat het wenselijk is het 0-scenario in beeld te brengen en daarnaast meer modulair de mogelijkheden te behandelen. Kunstgras bijvoorbeeld hoeft niet per definitie gekoppeld te zijn aan (gedeeltelijke) instandhouding van zwembaden en sporthallen. Een nieuwe sporthal ter vervanging van de Boekhorst kan op zich zelf worden berekend en dat geldt ook voor een nieuw combibad. In de rapportage behandelen we dus het 0-scenario (huidige accommodaties blijven in stand) en daarnaast diverse opties.

De scenario's in de volgende hoofdstukken zijn concrete uitwerkingen. Het gaat bijvoorbeeld om een nieuw overdekt combibad, een nieuwe sporthal, eventueel kunstgras et cetera. De stap daarvoor is dat de gemeente in hoofdlijnen een aantal uitgangspunten vaststelt, hoe zij om wil gaan met de gemeentelijke sportaccommodaties. Als basis gelden de volgende zeven uitgangspunten.

1. Het aanbod aan accommodaties willen we zo veel mogelijk afstemmen op de behoefte. Bij uitbreiding moet sprake zijn van een duurzame (stabiele) behoefte voor langere termijn. Structurele overcapaciteit willen we voorkomen, omdat die uitgaven gebruikt kunnen worden voor andere doeleinden (binnen of buiten de sportbegroting). Toelichting: enige frictie-overcapaciteit is niet te voorkomen en inherent aan marktbevingen. We gaan dus niet bijvoorbeeld een veld afstoten om een jaar later weer een veld te moeten uitbreiden.
2. Bij de behoeftebepaling zal de gemeente planningsnormen en –richtlijnen van bonden richtinggevend interpreteren (dus niet onvoorwaardelijk) en alle relevante omstandigheden meewegen, zoals bijvoorbeeld nut en noodzaak, alternatieven en de mate waarin een tekort of overschot aanhoudt.
3. Bij de planning van sportaccommodaties heeft gebiedsgericht werken de voorkeur. De afstemming van vraag en aanbod vindt plaats op gebiedsniveau, met uitzondering van overdekt zwembad. Een overdekt zwembad voorziet de totale gemeente. Gebiedsgericht denken vraagt ook afstemming met buurgemeenten. Toelichting: om de leefbaarheid op de lange termijn te waarborgen, kunnen we niet alle bestaande voorzieningen in standhouden, omdat het draagvlak door ontgroening en krimp afneemt. We vinden het belangrijk dat in de vier gebieden (gebiedsagenda's) het aanbod is afgestemd op de behoefte.
4. De voorzieningen zijn functioneel en van voldoende kwaliteit. Wanneer gebruikers meer kwaliteit wensen, dan kunnen zij de meerkosten financieren. Toelichting: de exacte definitie van kwaliteit is niet zinvol. Het gaat er om het principe dat functionaliteit en voldoende kwaliteit belangrijker vinden dan extra kwaliteit.
5. De sportaccommodaties zijn voor de gemeente financieel in stand te houden (korte en lange termijn). Toelichting: de gemeenteraad bepaalt in deze het beschikbare budget.
6. Er is een voorkeur voor lokale betrokkenheid en zelfwerkzaamheid bij de instandhouding van de sportaccommodaties, voor zover dat verantwoord is (gewaarbord). Toelichting: inzet van vrijwilligers heeft de voorkeur, mits de kwaliteit en continuïteit is gewaarborgd.
7. We zijn voorstander van samenwerking tussen en eventueel samengaan van verenigingen en verbreding van verenigingen als dat leidt tot sterkere verenigingen. De gemeente kan hierin een stimulerende en faciliterende rol spelen, maar de keuze ligt bij verenigingen zelf. Toelichting: de gemeente kan als het om gemeentelijke sportaccommodaties gaat besluiten of een voorziening wordt beëindigd of uitgebreid enzovoort. De gemeente heeft geen zeggenschap over gebruikers, dat is aan de gebruikers zelf. Omwille van de leefbaarheid hecht de gemeente er aan dat verenigingen en gebruikersgroepen inspelen op veranderingen in behoeften.

De meeste van de hier genoemde uitgangspunten zijn geen nieuw beleid. In de nota 'Platteland aan Zet' heeft de gemeente kaders en uitgangspunten geformuleerd die grotendeels overeenkomen met de hier genoemde uitgangspunten. De uitgangspunten die we hier hebben opgenomen zijn meer toegeschreven naar de sportaccommodaties en van een toelichting voorzien. In essentie zijn de uitgangspunten in lijn met eerder

vastgesteld beleid. Voor de toekomstige keuzes wat betreft de sportaccommodaties is het belangrijk om vooraf de beleidsmatige uitgangspunten helder te hebben. Vandaar dat we ze hier vooraf benoemen.

3.1 Samenvatting situatie binnensport 2014

Op basis van de analyse blijkt dat de gymnastieklokalen in Ooststellingwerf capaciteit beschikbaar hebben (zowel onderwijs als verenigingen). In alle kernen is overdag voldoende ruimte voor bewegingsonderwijs. Het Stellingwerf College heeft momenteel echter behoefte aan meer uren dan ze beschikbaar heeft.

Voor de sporthallen geldt dat door de week overdag ruimte beschikbaar is en op de latere uren (na 22.00 uur en vrijdagavond) en in het weekeinde. In de sporthal in Oldeberkoop is voor verenigingen nog veel ruimte beschikbaar.

Voor zowel binnen- als buitensportverenigingen geldt dat bijna alle verenigingen één of meer knelpunten hebben. De meest genoemde knelpunten zijn ledenontwikkeling, accommodatie knelpunten, onvoldoende kader en financiële knelpunten (tarief bij teruglopend ledenaantal).

Een meerderheid van de verenigingen in Ooststellingwerf (55%) vindt dat ze te weinig leden heeft.

Over circa 15 jaar zal de behoefte aan binnensportaccommodaties naar verwachting 20% tot 25% lager zijn dan nu.

3.2 Vertrekpunt scenario's

Voor de te ontwikkelen visie geldt voor de binnensport in ieder geval een 0- en een 1-scenario. Het 0-scenario is voorzetting van de huidige accommodaties. Het 1-scenario betekent voor de binnensport dat het overdekte zwembad naar Appelscha gaat (nieuw combibad) en dat in Oosterwolde op een nader te bepalen locatie een nieuwe sporthal komt. In de andere kernen blijven de binnensportaccommodaties gehandhaafd. Andere scenario's worden op voorhand niet uitgesloten.

Tabel 3.1 Scenario's binnensport

0 scenario	Instandhouding van de huidige binnensportaccommodaties.
1 scenario	Een nieuwe sporthal in Oosterwolde (waarbij de locatie nog niet is bepaald) en sluiting van het sportcomplex Boekhorst waarbij de overdekte zwemfunctie in Appelscha wordt gevestigd (nieuw combibad).
2 scenario	Andere mogelijkheden, nader te benoemen.

3.3 Korte impressie gebiedsagenda's en discussieavonden

Alle vier de gebiedsagenda's spreken zich duidelijk uit voor behoud van de bestaande binnensportaccommodaties. In de gebiedsagenda Kanaal en wegdorpen is de wens voor tenminste een sportzaal voor Donkerbroek opgenomen. De gebiedsagenda Oosterwolde pleit voor het behoud van de sporthal De Boekhorst en het upgraden en vergroten van de sporthal.

Tijdens de discussieavond over de binnensport waren de aanwezigen nadrukkelijk voor het behoud van de bestaande accommodaties, dus het 0-scenario. De wens van Donkerbroek voor een sportzaal/sporthal werd ondersteunt. Ook vroeg het Stellingwerf College voor aandacht voor haar situatie en de wens om een vervangende sporthal te situeren bij de Kampus.

3.4 Sporthal De Boekhorst nieuwbouw of niet?

In het 1 scenario wordt uitgegaan van nieuwbouw ter vervanging van de bestaande sporthal De Boekhorst. Over de locatie van een nieuwe sporthal zijn de wensen verdeeld. Het Stellingwerf College pleit voor een sporthal bij de school en de bewonersorganisatie is voorstander van nieuwbouw bij het zwembad.

Nog voor de locatiekeuze moet de vraag beantwoord worden of nieuwbouw de voorkeur heeft boven instandhouding. We bepalen eerst de investeringskosten en daarna de exploitatiekosten van een nieuwe sporthal. De huidige hal heeft drie zaaldelen, maar deze zijn functioneel eigenlijk niet tegelijk te gebruiken, omdat scheidingswanden ontbreken. Voor een nieuwe hal zouden we in ieder geval akoestische scheidingswanden opnemen, zodat we drie zaaldelen krijgen. Drie zaaldelen betekenen 6 kleedkamers. Qua afmeting is de keuze voor een hal van 44,2 x 24 meter of een hal van 48 x 28 meter.

Een 48x28 hal heeft zaaldelen van 14 meter netto breed met 1 meter uitloop rondom (16 meter bruto). De keuze werkt door in de belijning en sportmogelijkheden. In een 48x28 hal is het middelste zaaldeel beter te gebruiken voor volleybal en badminton en in het algemeen is een zaaldeel van 14 meter breed vanzelfsprekend ruimer, wat voor een vakleerkracht plezieriger werken is. De beroepsorganisatie KVLO adviseert uit te gaan van zaaldelen van 14 meter en niet van 12 meter.

Tabel 3.2 Veldindeling bij een 44x24 hal en een 48x28 hal

	44,2 x 24	48 x 28
basketbal ¹	Geen velden dwars 1 veld 15 x 28 + 2 meter uitloop	3 velden 14 x 26 (1 veld/zaaldeel) Of 1 veld 15 x 28 + 2 meter uitloop
volleybal	3 velden	4 velden
badminton	7 velden	9 velden

Een 48 x 28 hal is aanzienlijk groter (1.344 om 1.061 m2 zaal); het gaat om 27% meer ruimte en dat werkt 1 op 1 door in de bouwkosten. Met drie afzonderlijke zaaldelen neemt de capaciteit al toe ten opzichte van de huidige hal en een verdere vergroting zouden we niet adviseren, gelet op de extra kosten. We hanteren daarom voor nieuwbouw een hal met een zaalvloer van 44 bij 24 meter.

¹ De nieuwe afmetingen van een basketbalspeelveld exclusief uitloop is 28 meter bij 15 meter met 2 meter uitloop rondom (advies voor lagere niveaus). Het is niet verplicht dwarsvelden van 26 bij 14 meter aan te passen.

Tabel 3.3 geeft de ruimtestaat weer voor twee varianten: een nieuwe solitaire hal (dus niet aangebouwd aan het zwembad, want dat verdwijnt in het 1-scenario) en een nieuwe hal ter vervanging van uitsluitend de oude hal (een variant in het 2-scenario). In het laatste geval (aankoop) is een aantal ruimten kleiner gedimensioneerd, doordat de sporthal gecombineerd wordt met het zwembad. Dat geldt voor de entree/hal, de ruimte voor de beheerder, werkplaats en EHBO, de horeca en de algemene toiletten. De ruimtestaat is gebaseerd op gangbare normen voor sporthallen.

Een nieuwe aangebouwde sporthal heeft een nuttig vloeroppervlak van 1.748 m² en een bruto vloeroppervlak van 2.010 m². Bij een solitaire sporthal is het nuttig vloeroppervlak 1.991 m².

Tabel 3.3 Ruimtestaat en oppervlakte nieuwbouw sporthal in m²

	aankoop	solitair
wedstrijdruimte	1061	1061
toestellenberging		
Toestellenberging basis	60	60
Toestellenberging per onderwijsdeel	105	105
Toestellenberging extra voor gymnastiek	20	20
Tribune	144	144
Kleed- en wasruimte	240	240
Entree/hal	35	75
Beheerder/werkplaats/EHBO	25	45
Scheidsrechter/wedstrijdleiding	27	27
Horeca/keuken/berging	0	165
Toiletten buiten kleedkamers	25	37
werkkast	6	12
netto vloeroppervlak	1748	1991
toeslagen		
installatie	17	20
verkeer	105	119
constructie en schachten	105	119
indelingsverlies	35	40
BRUTO VLOEROPPERVLAK	2010	2289

De investeringskosten zijn geraamd op basis van kengetallen en prijspeil 1 juli 2014 en een redelijk kwaliteitsniveau. De investeringskosten ramen we op afgerond € 2,4 miljoen exclusief btw bij aankoop en € 2,7 miljoen voor een solitaire hal.²

² Er geldt een marge van +/- 10%. Bij nadere uitwerking worden de investeringskosten exacter bepaald. In de berekening zijn geen kosten opgenomen voor een vervangende tijdelijke hal en eventuele grondkosten. Bij een andere locatie dan de huidige, kunnen er bijkomende kosten zijn voor parkeren en terreininrichting.

Tabel 3.4 Raming investeringskosten nieuwbouw sporthal (exclusief btw)

	aanbouw	solitair
Sloopkosten	€ 80.000	€ 80.000
bouwkosten	€ 1.668.083	€ 1.900.000
inrichting zaaldelen 3x	€ 152.000	€ 152.000
ontwikkelkosten	€ 116.766	€ 133.000
advieskosten	€ 100.085	€ 114.000
Wabo	€ 73.000	€ 73.000
aansluitkosten	€ 43.000	€ 43.000
subtotaal	€ 2.232.934	€ 2.495.000
onvoorzien	€ 156.305	€ 174.650
Totaal	€ 2.389.239	€ 2.669.650

Exploitatiekosten

De exploitatiekosten geven aan wat een sporthal kost op jaarbasis. We vergelijken de nieuwbouw met de bestaande hal. Bij de bestaande hal onderscheiden we twee varianten: een 0-scenario waarbij we het huidige meerjaren onderhoudsprogramma volgen en een variant op waarbij we een renovatie uitvoeren, als toevoeging op het huidige meerjaren onderhoudsprogramma (in feite 2-scenario).

Kapitaallasten

Bij nieuwbouw hebben we de investeringskosten lineair afgeschreven in 40 jaar tegen 2,5%. Dat levert een gemiddelde kapitaallast (via egalisatiereserve) op van € 90.000 bij aanbouw en € 101.000 bij een solitaire hal. De bestaande hal heeft nagenoeg geen kapitaallasten meer en is na 2013 volledig afgeschreven.

Voor de huidige hal is een meerjaren onderhoudsprogramma opgesteld (MOP 2013-2023). Een meerjaren onderhoudsplan is vooral opgesteld met een bouwkundige invalshoek. Functionele aanpassingen of verbeteringen (zoals scheidingswanden, betere plafonds en betere verlichting) zijn daar niet in opgenomen, want het gaat uit van voorzetting van het huidige gebouw. Ook missen we in het MOP een aantal posten, die we wel zouden meenemen (deel vervanging inventaris, verbetering installatie, een post onvoorzien). In totaal zouden we € 300.000 tot € 400.000 extra reserveren voor renovatie, naast de posten in het MOP. Nader bekeken moet worden of die € 3 ton in totaliteit nodig zijn, maar we nemen dit bedrag hier op als stelpost extra renovatie, naast het bestaande MOP. In het huidige MOP wordt voor de sporthal circa € 590.000 begroot voor onderhoud in de periode 2013-2023 (gemiddeld € 54.000 per jaar). Dat lijkt absoluut veel, maar voor een sporthal is dat geen afwijkend bedrag. Een sporthal is een groot gebouw met een openstelling van 8.00 uur tot 23.00 uur. Daar boven op zouden we dus € 300.000 reserveren voor extra renovatie. Deze 3 ton hebben we gekapitaliseerd (15 jaar lineair, 2,5%) en dat geeft een gemiddelde kapitaallast van € 24.000.

Onderhoud

Voor onderhoud (groot en klein onderhoud) hanteren we voor nieuwbouw 2,0% van de bouwkosten. De post onderhoud bij de huidige hal is geraamd volgens het meerjarenonderhoudsplan 2013-2023 (MOP) en betreft de gemiddelde jaarlijkse onderhoudskosten (ex btw) voor de periode 2013-2023 en die zijn € 54.000 per jaar (zowel met als zonder renovatie, want de renovatiekosten zijn al als kapitaallasten opgevoerd). Bij nieuwbouw liggen de onderhoudskosten lager.

Energie

Voor energie hanteren we circa € 22.000 bij nieuwbouw. Dat is iets lager dan de huidige energiekosten.

Overige kosten bedrijfsvoering

De overige kosten van de bedrijfsvoering hebben betrekking op personeelskosten, schoonmaak, belasting en verzekeringen, administratie en verhuur. Voor de bestaande hal zijn deze kosten ongeveer € 50.000 (ook bij renovatie). Bij nieuwbouw liggen deze kosten wat hoger doordat bij nieuwbouw het gebruikelijk is een post onvoorzien op te nemen. Bij de solitaire variant is er ook meer personeel nodig dan bij aanbouw.

Baten

De baten uit verhuur en horeca zijn bij de huidige sporthal ongeveer € 52.000. Bij een nieuwe hal is de omzet voorlopig gelijk gehouden.

Exploitatiesaldo

Het jaarlijks exploitatietekort van een nieuwe sporthal komt gemiddeld uit op afgerond - € 153.000 ex btw bij aanbouw en - € 195.200 ex btw bij een solitaire hal. Bij de huidige hal ligt het exploitatietekort op circa € 80.000 en bij renovatie net boven € 100.000. Het huidige exploitatiesaldo van De Boekhorst sporthal is circa - € 80.000. Voor een sporthal is dat laag (gunstig). Dat heeft te maken met de volledige afschrijving (geen kapitaallasten), de niet extreem hoge onderhoudskosten en de lage beheerskosten door de combinatievoordelen met het zwembad.

Tabel 3.5 Exploitatie-raming sporthal De Boekhorst 2013 bij diverse scenario's

		na renovatie	nieuw	nieuw
Indicatie exploitatie	huidig	huidig	aanbouw	solitair
Kapitaallasten	€ 3.000	€ 24.000	€ 90.000	€ 101.000
Onderhoud	€ 54.000	€ 54.000	€ 33.400	€ 38.000
Energie	€ 25.000	€ 25.000	€ 22.000	€ 22.000
Overige kosten bedrijfsvoering	€ 50.500	€ 50.500	€ 59.600	€ 86.200
Lasten	€ 132.500	€ 153.500	€ 205.000	€ 247.200
Baten verhuur en horeca	€ 52.000	€ 52.000	€ 52.000	€ 52.000
Exploitatie-saldo	-€ 80.500	-€ 101.500	-€ 153.000	-€ 195.200
Verschil tov 0-situatie	€ 0	-€ 21.000 -€ 29.000	-€ 72.500	-€ 114.700

Sporthal De Boekhorst is in 1996/1997 helemaal opgeknapt. De huidige onderhoudsstaat is niet slecht of matig. De hal oogt gedateerd, maar het casco is in orde en de functionaliteit redelijk. Na renovatie kan de sporthal nog makkelijk 10 tot 15 jaar mee. We zijn nu uitgegaan van 3 ton voor extra renovatie. Als 4 ton nodig is, dan stijgen de kapitaallasten van € 24.000 naar € 32.000; dat is maar € 8.000 meer.

Afhankelijk van de renovatie (3 of 4 ton) en de nieuwbouwvariant zijn de exploitatiekosten bij nieuwbouw € 43.000 tot € 94.000 hoger dan bij renovatie.

We adviseren nader onderzoek te laten uitvoeren om de levensduur bouwkundig en functioneel voor te zetten tot circa 2025-2030. Het zwembad is in 2025-2030 bijna 30 tot 35 jaar oud en dan komt opnieuw de vraag of je het totale complex moet vervangen. Het synchroon laten lopen van de levensduur van sporthal en zwembad is praktischer.

We adviseren voor renovatie een renovatieplan op te stellen (in overleg met gebruikers) en het meerjarenonderhoudsprogramma te actualiseren. Vijf aandachtspunten zijn in ieder geval te maken.

(1) Sporthalverlichting en plafonds

Een van de benodigde aanpassingen betreft de sporthalverlichting. De huidige hal is uitgerust met conventionele T8 TL lampen, zonder spiegeloptieken. Inmiddels zijn er systemen die minder energie vergen, met een hogere lichtopbrengst en lichtverdeling. Door over te stappen op T5 verlichting met spiegeloptieken of LED-verlichting, wordt de verlichting in de hal verbeterd en gaan de energiekosten omlaag. Ook de verlichting in kleedkamers en verkeersruimte dient bekeken te worden in een renovatieplan.

Tegelijk met de aanpassing van de verlichting, zouden we ook de plafonds van de hal, de tribune en de kleedkamers renoveren.

(2) Scheidingswanden en akoestiek

De Boekhorst heeft momenteel geen scheidingswanden. Tussen de drie zaaldelen kan een net worden opgehangen. Een sporthal met akoestische scheidingswanden heeft als voordeel dat verschillende gebruikers tegelijk een zaaldeel kunnen benutten. Ook de akoestiek wordt door een akoestische scheidingswand beheersbaar. Alvorens over te gaan tot een renovatie, is het wenselijk na te gaan of één of twee scheidingswanden de verhuurbaarheid van de hal (en dus de exploitatie) vergroot. Bij aanbrengen van één of meer scheidingswanden moet rekening worden gehouden met voldoende kleedkamer capaciteit (bij 2 zaaldelen minimaal 4 kleedkamers). Beheersing van akoestiek (nagalmtijd) is bij renovatie in ieder geval een aandachtspunt, in verband met Arbowetgeving.

(3) Inventaris

Op het gebied van inrichting/toestellen gelden er geen verplichtingen. Voor bewegingsonderwijs is van belang dat met de gekozen inventaris de school de leerlijn kan bieden en de kerndoelen kan behalen. Ondanks dat het vak bewegingsonderwijs door de jaren heen drastisch is veranderd, is de inrichting van veel accommodaties nog (grotendeels) hetzelfde gebleven. Tot enkele jaren geleden werd als uitgangspunt de zgn. Londolijst gehanteerd, momenteel wordt vrijwel altijd verwezen naar de KVLO basisinventarislijst. We adviseren om bij een renovatie de gebruikers (onderwijs en verenigingen) te betrekken en niet standaard-inventaris vervangen indien deze weinig wordt gebruikt. De huidige leveranciers hebben belang bij het standaard vervangen van de inventaris (gebruikelijk in Nederland) en we zouden de gebruikers daarin leidend laten zijn.

(4) Sportvloer

In het huidige MOP is vervanging van de sportvloer niet opgenomen.³ In 1996 is de sporthal gerenoveerd en mogelijk is toen de sportvloer ook vervangen. In het Mop staat een vervangingscyclus van 40 jaar voor de sportvloer en dat laatste klopt niet. Een cyclus van 12 jaar (toplaag) of 24 jaar (gehele sportvloer) is meer gebruikelijk. Vervanging van een sportvloer is een grote kostenpost en als vervanging nodig is, is het functioneel ook niet uit te stellen.

³ In het huidige MOP is vervanging van de dakbedekking wel opgenomen. Het gaat om een aanzienlijke post van € 169.000 ex btw.

(5) Uitloop

Bekeken moet worden of aanpassing van de tribune leidt tot een ruimere uitloop. De huidige hal wordt gebruikt voor wedstrijdsport (al dan niet met dispensatie). De lengte is 44 meter en biedt bij een 20x40 vloer 2 meter uitloop aan beide kanten. Dat is een gangbare uitloop. De breedte van de hal is 23 meter en dat is 1,5 meter uitloop (en geen 2 meter).⁴

In een renovatieplan kunnen de verschillende wensen in beeld worden gebracht en kan on overleg een keuze worden gemaakt welke aanpassingen functioneel en financieel het beste passen.

Mocht de gemeente toch overgaan tot nieuwbouw van een sporthal, dan zouden wij – zolang er sprake is van een overdekt zwembad – deze accommodaties clusteren. Met name in exploitatie en beheer (avonden en weekenden) is dat efficiënter, dan wanneer een sporthal bij de campus of elders wordt gerealiseerd en het zwembad solitair beheer nodig heeft.

3.5 Stellingwerf College

3.5.1 Capaciteitstekort bewegingsonderwijs

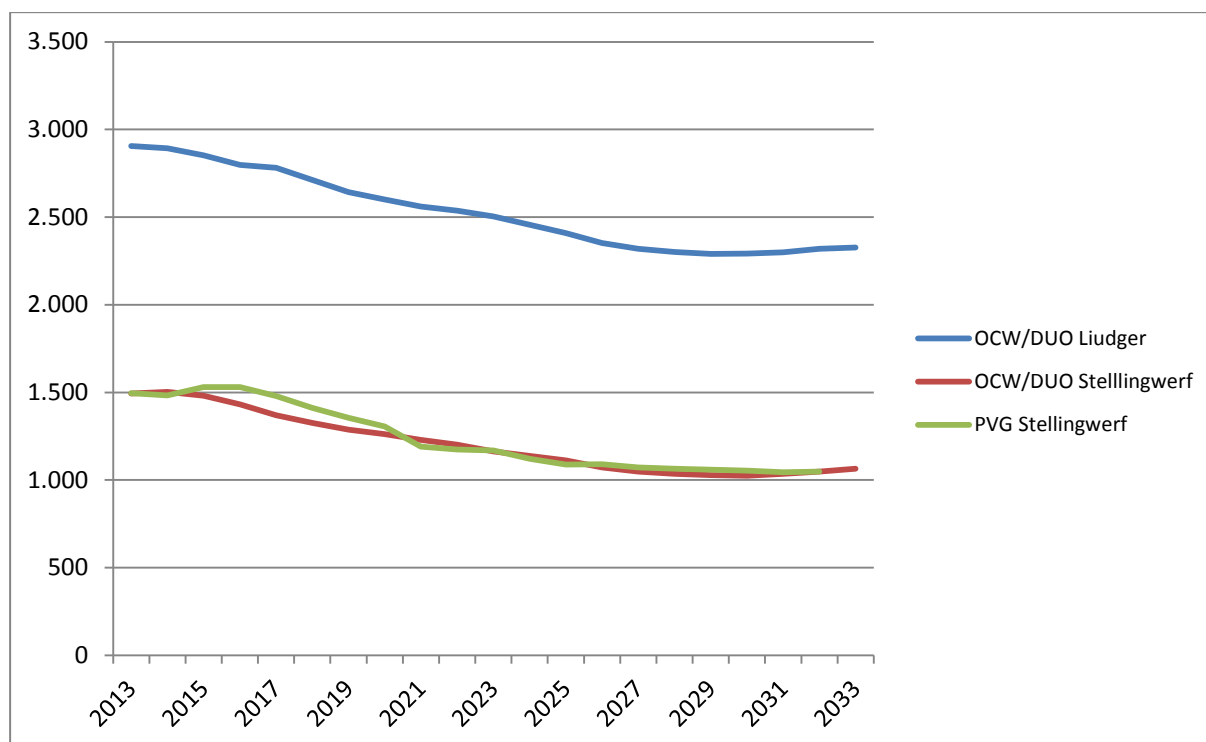
Het Stellingwerf College heeft op dit moment een tekort aan capaciteit. Voor het schoolseizoen 2014-2015 heeft het Stellingwerf College 154 LO lessen in het rooster. Aan capaciteit heeft de 141 (les)uren beschikbaar, inclusief medegebruik in de Boekhorst (zwembad en sporthal) en de gymzaal aan de Weemeweg. Een tweede knelpunt voor het Stellingwerf College is de situatie van de oude gymzaal op het complex. Deze dateert van de jaren zeventig en is circa 40 jaar oud. Er is een bouwkundige inspectie geweest. Een volledige renovatie waarbij het gymlokaal mee gaat tot 2045 zou een investering vergen van € 225.000.

De school heeft bij de gemeente aangegeven dat als sporthal De Boekhorst vervangen moet worden, vervangende nieuwbouw bij de campus (sportveld) de voorkeur heeft van het Stellingwerf College. Een nieuwe sporthal bij het Stellingwerf College kan dan ook de oude gymzaal vervangen.

In de huidige situatie beschikt het Stellingwerf College over een nieuwe sportzaal met twee gescheiden zaaldelen en een oudere standaard gymzaal (252 m²) en een fitnessruimte. De drie zaaldelen van het Stellingwerf College zijn volledig bezet.

⁴ Bij volleybal is de uitloop standaard 3 meter rondom in Nederland. Alleen eredivisie heeft een uitloop van 5 meter rondom. Een veld van 18 meter breed en 3 meter uitloop wordt dan 24 meter inclusief uitloop. Dispensatie wordt verleend bij een uitloop van rondom 2 meter (22 meter breed).

Afbeelding 3.1 Leerlingenprognoses (OCW/DUO en PGV) Stellingwerf College en SGM Liudger

Bronnen: ministerie OCW/DUO, leerlingenprognose 2013-2033, 1 oktober 2013 en PGV 2013, NB. Liudger is totaal, dus niet alleen Waskemeer.

De school is in de afgelopen jaren gegroeid van 1.020 leerlingen (2003) naar 1.485 leerlingen (2014) en bevindt zich op haar piek in leerlingengrootte. Afbeelding 3.1 laat 2 prognoses zien.

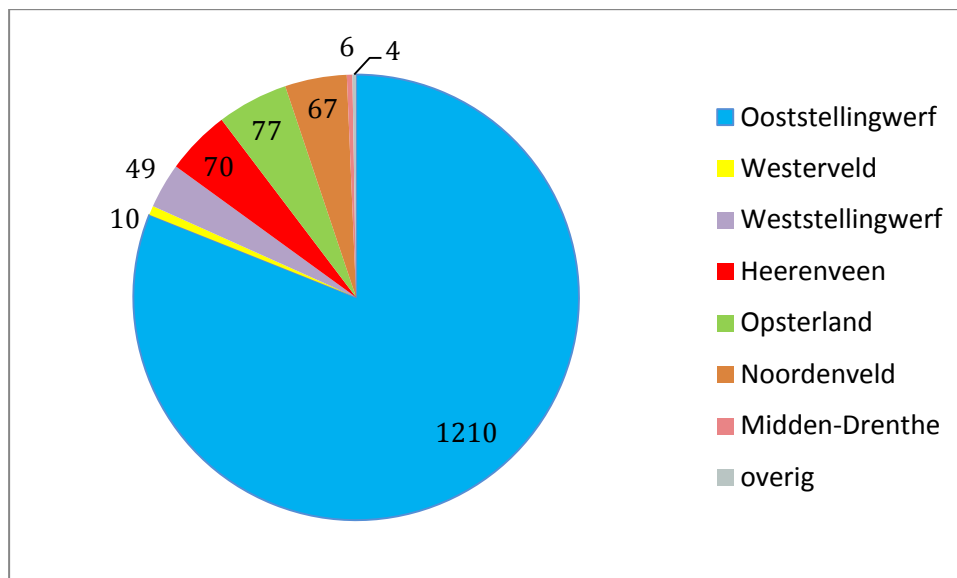
Volgens de prognose van het ministerie van OC&W zal de daling bij het Stellingwerf College inzetten in 2015 en heeft het Stellingwerf College in 2020 1.262 leerlingen en in 2025 en 2030 respectievelijk 1.113 en 1.025 leerlingen. Volgens de prognose van PGV zal de daling bij het Stellingwerf College inzetten in 2017 (dus 2 jaar later). Vanaf 2020 wijken beide prognoses nauwelijks van elkaar af. In 2032 heeft het Stellingwerf College volgens de PGV prognose 1.048 leerlingen en de OCW/DUO prognose komt dan uit op 1.049 leerlingen.

Als we uitgaan van 2013/2014, dan betekent dat in 2020 het Stellingwerf 15% (OCW/DUO) dan wel 13% (PGV) minder leerlingen heeft en in 2030 is het verschil circa 30% minder leerlingen bij beide prognoses.

De daling van het aantal leerlingen is overigens al te zien bij de basisscholen en dat is een voorbode voor het voortgezet onderwijs.

Het Stellingwerf College heeft een zekere regio functie, maar veruit het grootste deel van de leerlingen komt uit de eigen gemeente (81%). Overigens geldt de verwachte daling van kinderen ook voor de regio.

Afbeelding 3.2 Herkomst leerlingen Stellingwerf College (bron: ministerie OC&W/DUO) in aantallen leerlingen

Het Stellingwerf College besteedt veel aandacht aan bewegingsonderwijs en dat is vanuit het sportbeleid uitstekend. Omdat het aantal leerlingen behoorlijk zal gaan afnemen, is uitbreiding van de sportfunctie bouwen voor leegstand. Het medegebruik van De Boekhorst en het gymlokaal om de hoek (OBS Oostenburg) is een gebruikelijke constructie. Sporthallen behoren overdag zoveel mogelijk gebruikt te worden voor onderwijs en 's avonds voor verenigingen. Dat laat onverlet dat in overleg met het Stellingwerf College wel gekeken moet worden voor een goede oplossing voor de komende jaren. Er zijn diverse opties. De Boekhorst heeft in de huidige situatie (rooster) nog ruimte overdag. Wanneer De Boekhorst een akoestische scheidingswand krijgt⁵, is het gebruik te intensiveren en wellicht zijn in de huidige situatie meer uren voor het Stellingwerf beschikbaar. Een andere mogelijkheid is dat meer ruimte in de gymzaal aan de Weemeweg (OBS Oostenburg) wordt vrijgemaakt door niet onderwijsgebruik in de middag (o.a. woensdagmiddag) te verplaatsen naar De Boekhorst. De gymzaal aan de Weemeweg wordt voor onderwijs circa 16 uur per week gebruikt en voor voortgezet onderwijs is de capaciteit 38 a 40 uur. Dit gymlokaal biedt dus nog ruimte en ligt op loopafstand van het Stellingwerf College. We adviseren om in gezamenlijkheid (gemeente, Stellingwerf College en exploitant De Boekhorst) de mogelijkheden te bespreken en een keuze te maken.

3.5.2 Toekomst gymzaal jaren zeventig Stellingwerf College

Wat betreft het oude gymnastieklokaal van het Stellingwerf College is er de vraag in hoeverre renovatie relevant is ten opzichte van nieuwbouw. Door BCN is een algehele renovatie begroot op € 225.000 (exclusief prijsstijging, risicomarge en uitvoeringsbegeleiding). Door de stichting Beheer Multifunctioneel Vastgoed Oosterwolde wordt nieuwbouw van een gymzaal geraamd op € 320.000.

De kostenraming van een nieuwe gymzaal lijkt ons niet juist. De kosten van een gymnastieklokaal (455 m2 bruto) volgens de VNG vergoeding 2014 bedragen € 700.859,23 (op het schoolterrein) en € 65.704,97 voor eerste inrichting. Deze bedragen zijn inclusief voorbereidingskosten en exclusief aankoop grond en eventuele toeslagen voor paalfundering. In de praktijk liggen de kosten vaak nog iets hoger. De renovatiekosten liggen

⁵ De aanwezigheid van een tribune is geen beletsel. Daarvoor bestaan diverse oplossingen.

dus duidelijk onder nieuwbouwkosten. Een ingrijpende renovatie heeft de voorkeur gelet op het verschil tussen nieuwbouw en renovatie.

3.6 Situatie Appelscha

Appelscha heeft een gemeentelijk gymlokaal en een sporthal. Beide worden niet volledig gebruikt. Het opheffen van een gymzaal (of afstoten) kan een aanzienlijke besparing opleveren en de sporthalbezetting komt het ook ten goede. Op het eerste gezicht lijkt het opheffen van de gymzaal Riemsloot in Appelscha niet mogelijk. Het onderwijsgebruik kan qua uren makkelijk in de sporthal. De afstand is 900 meter hemelsbreed en toelaatbaar. Voor een school is het eventueel verdwijnen van een gymlokaal niet praktisch, maar door uren aan het begin of eind van de dag in te roosteren (in overleg met de sporthal), is het uitvoerbaar. De school heeft dan voorrang bij de inroostering. Het probleem lijkt het verenigingsgebruik. In het gymlokaal zit ongeveer 21 uur per week verenigingen. Die zouden ondergebracht moeten worden naar de sporthal.

AFC gymnastiek is veruit de grootste gebruiker. Er is nu veel zaalvoetbal ingeroosterd in De Steegdenhal. Het is de moeite waard om met de exploitant van de Steegdenhal verder te onderzoeken of het gebruik van het gymlokaal naar de sporthal zou kunnen worden verplaatst en op welke termijn. Als het op korte termijn niet mogelijk is, misschien wel over vijf of tien jaar.

In 2030 zal de behoefte ongeveer 25% lager zijn. In die situatie is de belasting van de Steegdenhal 25% lager en dat geldt ook voor het gymlokaal. In 2030 kan zeker het gymlokaal in Appelscha worden afgestoten en het gebruik worden geconcentreerd in de Steegdenhal. Maar de gemeente moet niet wachten tot 2030 en die mogelijkheid van tijd tot tijd bekijken (2015, 2020, 2025). Voor alle duidelijkheid: zolang er geen sprake is van afstoten van een gymlokaal blijft de gemeente het onderhoud uitvoeren zoals dat gebruikelijk is (en ook voor andere gymlokalen geldt).

3.7 Gymlokaal of sportzaal Donkerbroek

In de gebiedsagenda Kanaal en wegdorpen is de wens voor tenminste een sportzaal voor Donkerbroek toegevoegd. Het Haalbaarheidsonderzoek Gemeenschapscentrum Donkerbroek gaat uit van een sportzaal van 14 bij 24 meter en 7 meter vrije hoogte. Qua oppervlakte is deze afmeting eigenlijk een ruimer gymlokaal met een hogere vrije hoogte. Binnen deze maatvoering is 1 volleybalveld uit te zetten of 1 badmintonveld. In de huidige gymzaal is ook een volleybal- of handbalveld uit te zetten, maar omdat de hoogte 5,5 meter is, is een gymlokaal niet geschikt voor wedstrijden. De plaatselijke vereniging moet voor wedstrijden uitwijken naar een sportzaal of sporthal.

Het huidige gebruik van het gymnastieklokaal in Donkerbroek is beperkt.

Het onderwijs maakt 9 uur per week gebruik van het gymnastieklokaal, terwijl normatief de behoefte nog lager ligt (6 uur). Voor het basisonderwijs geldt dat een gymnastieklokaal 26 uur per week capaciteit heeft. Dus ongeveer een kwart van de capaciteit overdag wordt benut. De verenigingen maken ongeveer 1000 uur gebruik van het gymnastieklokaal. Op weekbasis (39 weken) is dat 27 uur. In totaal komt het gebruik neer op 36 uur en dat is niet veel voor een gymnastieklokaal. In een nieuwe accommodatie zal het gebruik niet hoger liggen. Sterker nog: het gebruik van de gymlokalen is de laatste drie jaar afgenomen en gelet op de bevolkingsprognoses, zal die ontwikkeling zich doorzetten.

Omdat er voldoende binnensportcapaciteit in de gemeente voorhanden is, zouden wij geen nieuwbouw adviseren.

3.8 Gymlokaal Elsloo

Het gymlokaal in Elsloo wordt weinig gebruikt. Op weekbasis gaat het om ongeveer 7 uur. Het onderwijsgebruik gaat teruglopen en dat geldt ook voor het verenigingsgebruik. De verwachting is dat het aantal leerlingen op de Mr K.J. Dijkstraschool gaat teruglopen van 68 (2014), naar 48 (2020) naar 35 in 2030.

Op termijn zal een keuze gemaakt moeten worden tussen de instandhoudingskosten en het gebruik en eventuele alternatieven. De 5 gemeentelijke gymnastieklokalen kosten de gemeente ongeveer € 200.000 per jaar, dus € 40.000 per gymnastieklokaal. Of de netto bezuiniging ook € 40.000 is, is afhankelijk van de boekwaarde en eventueel leerlingenvervoer.

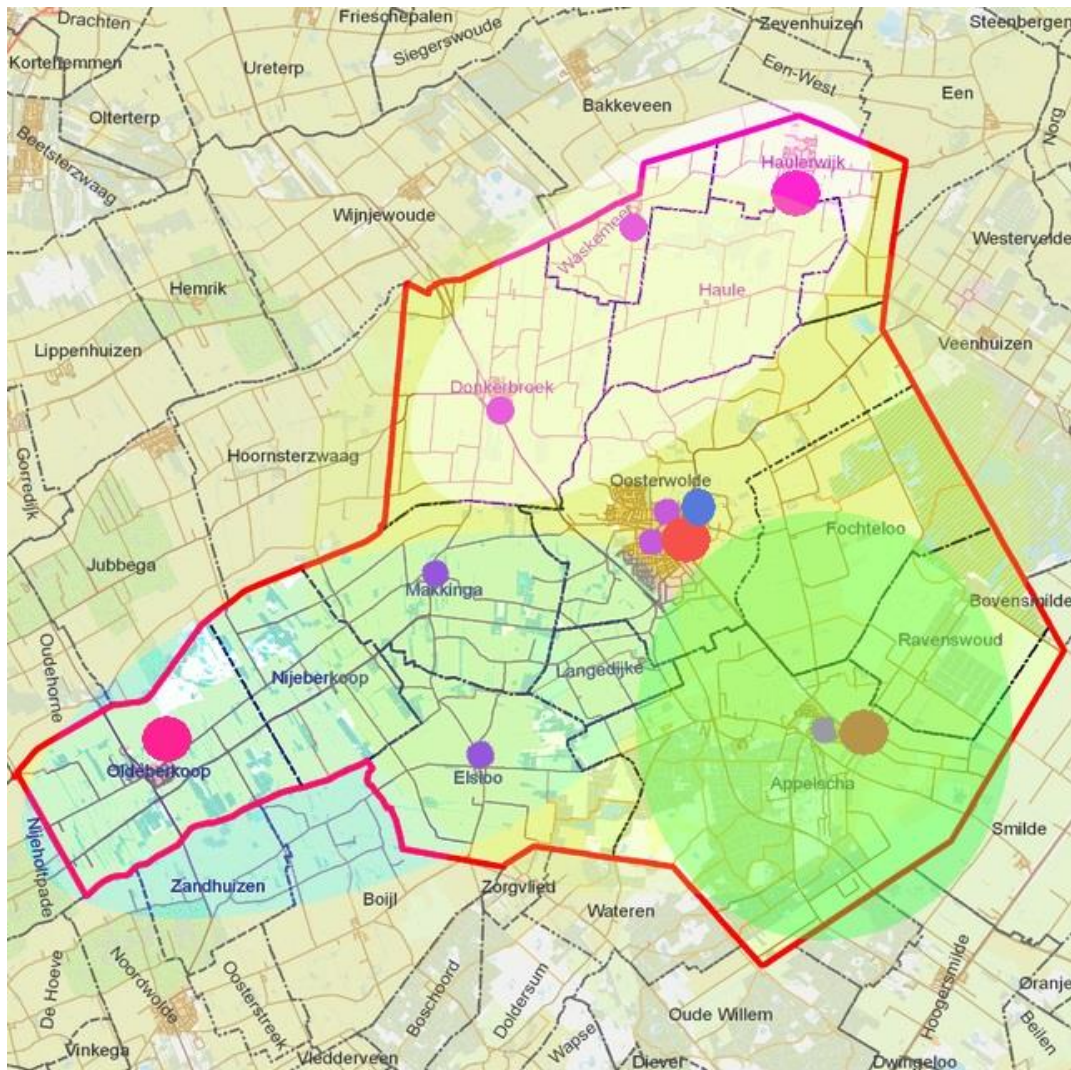
3.9 Mejander

In Oldeberkoop is recent een mfa gerealiseerd met een sporthal. Het gebruik van de sporthal is gering. Zowel overdag als 's avonds. Het eigendom en de exploitatie berust bij de stichting en daar ligt ook de opgave om de exploitatie te continueren. Een discussie over het waarom van een sporthal, voegt op deze plaats niets toe. In plaats daarvan zouden we vooral willen benadrukken dat de gemeente capaciteit beschikbaar heeft, zeker in het Mejander. De huidige spreiding van de sporthallen is niet ongunstig. De gemeente heeft gekozen om met de gebiedsagenda's het kern-denken los te laten. Voor de leefbaarheid zullen we meer moeten samenwerken tussen dorpen en bepaalde voorzieningen op een grotere schaal bekijken. De vier gebieden met een gebiedsagenda, beschikken alle over een sporthal en daarnaast een of meer gymlokalen. Per gebied is dus een sporthal aanwezig. Willen we in de toekomst ook deze infrastructuur behouden, dan moeten we niet streven naar opschalen van gymlokalen in kleine kernen. Vier sporthallen is ruim voldoende voor Ooststellingwerf. Bovendien moeten we streven om het gebruik van Mejander te vergroten. Opsterland is al geïnformeerd over de beschikbare capaciteit en Opsterland betreft dit in hun discussie over de gewenste binnensportcapaciteit in Gorredijk. De gemeente wil met haar buurgemeenten jaarlijks afstemming houden over het aanbod sportaccommodaties en het gebruik daarvan. Gebruikers laten zich ook niet weerhouden door een gemeentegrens.

Bonden zoeken voor hun competities ook ruimte. Mogelijk ligt hier nog een kans.

Daarnaast kunnen verenigingen en (binnen verenigingen seniorenteams) bij toerbeurt verwezen worden naar een sporthal die wat verder weg ligt.

Abbeelding 3.3 Spreiding sporthallen, sportzaal en gymnastieklokalen

3.10 Exploitatie en beheer binnensport

De scenario's gaan niet nader in op de exploitatie- en de beheervorm. In de huidige situatie zijn twee private exploitanten verantwoordelijk voor de exploitatie en het beheer van de sporthallen in Oosterwolde, Haulerwijk en Appelscha (Appelscha Van der Duim, De Boekhorst Oosterwolde en De Bongerd in Haulerwijk door Laco). De gymlokalen kennen sleutelbeheer (geen toezicht) en verhuur loopt via de gemeente. Meander heeft geen gemeentelijke bemoeienis bij de exploitatie en het beheer en wordt door een stichting met vrijwilligers geëxploiteerd.

Het ligt voor de hand de exploitatie van de sporthallen in Oosterwolde, Haulerwijk en Appelscha ook in de toekomst door een private exploitant uit te voeren. Het uitvoeren door de gemeente leidt niet tot lagere kosten. We hebben de voorkeur om bij deze 3 sporthallen de exploitatie en het beheer door beroepskrachten (geen vrijwilligers) te laten uitvoeren, omdat het gebruik veel intensiever is (ook veel onderwijs) met veel meer verschillende gebruikers.

3.11 Conclusie binnensport

In het 0-scenario blijven de kosten voor de binnensport ongeveer gelijk. Met een renovatie van De Boekhorst kunnen de jaarlijkse kosten toenemen met € 21.000 tot € 29.000. Bij nieuwbouw nemen de kosten toe met € 72.500 tot € 114.700 per jaar.

Tabel 3.6 Samenvatting scenario's binnensport

		Verschil financieel	Referentiebeeld
0-scenario	Geen renovatie Boekhorst	0	Huidig beeld
1-scenario	Nieuwbouw Boekhorst aanbouw (- €153.000 tov - € 80.500)	-€ 72.500	Beeldkwaliteit Mejander
1-scenario	Nieuwbouw Boekhorst solitair (-€ 195.200 tov -€ 80.500)	-€ 114.700	Beeldkwaliteit Mejander
2-scenario	Met renovatie Boekhorst (-€ 101.500 tov -€ 80.500)	- € 21.000 tot -€ 29.000	Beeldkwaliteit De Bongerd Appelscha

Sporthal De Boekhorst (1970) is in 1996/1997 helemaal opgeknapt. De huidige onderhoudsstaat is niet slecht of matig. De hal oogt gedateerd, maar het casco is in orde en de functionaliteit redelijk. Na renovatie kan de sporthal nog makkelijk 10 tot 15 jaar mee.

Afhankelijk van de renovatie (3 of 4 ton) en de nieuwbouwvariant zijn de exploitatiekosten bij nieuwbouw € 43.000 tot € 94.000 hoger dan bij renovatie. Bij renovatie van de huidige hal adviseren we de gebruikers te betrekken. Met een renovatie met een levensduur van 10-15 jaar wordt de levensduur van sporthal en zwembad op elkaar afgestemd.

Het Stellingwerf College heeft een tekort aan ruimte voor bewegingsonderwijs. De huidige behoefte zal volgens de prognoses niet langdurig zijn en binnen afzienbare termijn zal het aantal leerlingen gaan afnemen (uiterlijk 2017). Er zijn alternatieven om in de huidige behoefte te voorzien. De Boekhorst heeft in de huidige situatie (rooster) nog ruimte overdag en bij toepassing van scheidingswanden is het gebruik te intensiveren. Een andere mogelijkheid is dat meer ruimte in de gymzaal aan de Weemeweg (OBS Oostenburg) wordt vrijgemaakt. We adviseren in gezamenlijkheid (gemeente, Stellingwerf College en exploitant De Boekhorst) de mogelijkheden te bespreken en een keuze te maken. Renovatie van het oudere gymlokaal van het Stellingwerf College is voordeliger dan nieuwbouw.

De gemeentelijke sporthallen in Haulerwijk, Oosterwolde en Appelscha worden in de toekomst ook door een private exploitant geëxploiteerd (voortzetting, dus 0-scenario wat betreft exploitatie en beheer).

Het huidige gebruik van het gymnastieklokaal in Donkerbroek is beperkt en de verwachting is dat het gebruik door de veranderende bevolkingssamenstelling verder zal afnemen. We stellen voor het gymlokaal in Donderbroek niet te vervangen door een sportzaal. Er is voldoende binnensportcapaciteit in de gemeente (ook sporthalcapaciteit).

Op langere termijn willen we de mogelijkheden bezien om een gymnastieklokaal aan de voorraad te onttrekken (Appelscha of Elsloo). We betrekken daarbij zowel het kostenaspect als het gebruik, de alternatieven en de bereikbaarheid.

4.1 Samenvatting situatie buitensport 2014

Bij de 11 voetbalverenigingen zien we over het geheel genomen dat vraag en aanbod niet veel afwijken. Er zijn locaties met enige krapte (Haulerwijk trainingscapaciteit) en Waskemeer (aanzienlijk tekort wedstrijd- en trainingscapaciteit). In Oosterwolde is de trainingscapaciteit volgens de officiële richtlijn nog voldoende, maar in de praktijk wordt een tekort ervaren. Situaties waar sprake is van overcapaciteit zijn Haulerwijk (wedstrijdcapaciteit), Elsloo (dubbele accommodatie in Boijl en Elsloo), Makkinga (training) en Appelscha (wedstrijdcapaciteit).

Bij korfbal zien we dat de veldcapaciteit bij Lintjo krap is. Daarentegen heeft Lintjo met Mejander een ruime zaalcapaciteit. De overige 4 korfbalverenigingen hebben voldoende tot ruim voldoende ruimte. De 4 private tennisaccommodaties hebben een lage baanbezetting. Op termijn kan dat problemen geven voor het financieren van vervangingsinvesteringen.

Over circa 15 jaar zal de behoefte aan buitensportaccommodaties naar verwachting 20% tot 25% lager zijn dan nu.

4.2 Vertrekpunt scenario's

Voor de te ontwikkelen visie geldt voor de binnensport in ieder geval een 0- en een 1-scenario. Het 0-scenario is voorzetting van de huidige accommodaties. Het 1-scenario betekent voor de buitensport dat velden boven de planningsnorm worden afgestoten. In het 2-scenario worden kunstgrasvelden aangelegd. Andere scenario's worden op voorhand niet uitgesloten. Omdat per situaties/vereniging andere oplossingen mogelijk zijn, hanteren we in de tekst tevens een aanduiding met <variant en een nummer xx>.

Tabel 4.1 Scenario's buitensport

0 scenario	Instandhouding van de huidige buitensportaccommodaties.
1 scenario	Afstoting van sportvelden boven de NOC*NSF-planningsnormen. Redactionele tekstaanpassing (zie toelichting tekst): Aanpassing van de sportvelden, als op basis van de NOC*NSF-planningsnormen en richtlijnen en lokale omstandigheden blijkt dat aanpassing vanuit de behoefte gezien structureel wenselijk is.
2 scenario	Heroriëntatie op de sportvelden waarbij kunstgrasvelden ter vervanging worden gerealiseerd, zodat alle verenigingen worden gefaciliteerd. Eventueel andere mogelijkheden, nader te benoemen.

4.3 Korte impressie gebiedsagenda's en discussieavonden

Uitgangspunt voor de gebiedsagenda's is dat alle dorpen een buitensport voorziening hebben. Zolang er voldoende leden zijn voor de sportvereniging blijft de vereniging op eigen dorp en de voorziening op eigen dorp in stand. Lukt dit niet meer dan wil men samenwerking zoeken met buurdorpen of met verenigingen binnen het eigen dorp. Dit is voor de gebiedsagenda's een natuurlijk proces. De beschikbaarheid van een trapveld of evenementen-terrein per dorp wordt als minimum voorziening ervaren.

Tijdens de discussieavond over de binnensport waren de aanwezigen nadrukkelijk voor het behoud van de bestaande accommodaties, dus het 0-scenario. Kunstgras wordt over het algemeen (niet unaniem) wel gewenst.

4.4 Voetbal instandhouding, inkrimpen of...?

Het 0-scenario gaat uit van instandhouding van de buitensportaccommodaties. De gemeentelijke uitgaven bedragen ongeveer € 280.000 per jaar. Dat bedrag zal (behoudens indexatie) gelijk blijven. De kapitaallasten zijn met € 57.000 niet hoog. Die zullen verder afnemen. Daarentegen zal een renovatie tot nieuwe kapitaallasten leiden.

Het 1-scenario gaat uit van afstoten van velden die boventallig zijn. Twee opmerkingen zouden we hierbij willen maken.

Ten eerste roept het de vraag op of bij het 1-scenario ook de omgekeerde redenering hoort. Dus in situaties met een tekort, de accommodatie uitbreiden. Deze toevoeging ontbreekt in het 1-scenario, maar het lijkt niet onlogisch om dit aan te houden.

De tweede opmerking gaat over de wijze waarop we moeten omgaan met de NOC*NSF-normen.

Tot december 2012 hanteerden de KNVB en NOC*NSF planningsnormen voor voetbal; namelijk voor wedstrijdvelen, voor de trainingsbehoefte en voor het aantal kleedkamers. De VNG hanteerde ook de systematiek voor wedstrijdvelen, maar daar werd op een 0,5 veld afgerond en KNVB/NOC*NSF rondde af op 0,25 veld. De trainingsbehoefte werd door de KNVB berekend (als indicatie) en deze berekening had geen officiële status. En bij de kleedkamers waren 3 normen: de oude VNG norm van 2 kleedkamers per wedstrijdveld, de NOC*NSF norm (2 per veld en per 3 wedstrijdvelen 2 extra) en de KNVB optimaal-norm van 4 kleedkamers per veld. Kortom: het leidde steevast tot een hoop discussie en gedoe over de normen. In december 2012 hebben KNVB en VNG nieuwe planningsrichtlijnen gepresenteerd, ter vervanging van de oude normen. Het principe van de planningsrichtlijnen is dat ze bedoeld zijn als basis voor overleg en dat alle relevante omstandigheden meegewogen moeten worden. Dat kan zijn bijvoorbeeld medegebruik van derden, bodemgesteldheid, verwachtingen ten aanzien van krimp of juist een bevolkingsgroei enzovoort.

We adviseren om de planningsnormen niet 'te star' te interpreteren en te gebruiken als basis en zoals KNVB en VNG adviseren, alle relevante omstandigheden mee te wegen. Bij de interpretatie van het 1-scenario zouden we adviseren de formulering als volgt aan te passen: 'aanpassing van de sportvelen, als op basis van de NOC*NSF-planningsnormen en richtlijnen en lokale omstandigheden blijkt dat aanpassing vanuit de behoefte gezien structureel wenselijk is'.

Bij een aantal verenigingen is sprake van een discrepantie tussen vraag en aanbod. We behandelen de mogelijkheden per vereniging afzonderlijk.

4.4.1 Haulerwijk

In Haulerwijk is de behoefte voor Haulerwijk en Haulerwijkse Boys samen 2 wedstrijdvelen en 2 trainingsvelen. Er is 1 wedstrijdveld teveel en 1 trainingsveld tekort. Er staat inmiddels verlichting op een van de wedstrijdvelen. Het 0-scenario is de huidige situatie continueren. Het 1-scenario is het verlicht wedstrijdveld gebruiken voor training.

Een andere optie (2-scenario) is 3 velden (1 trainingsveld en 2 natuurgrasvelden) vervangen door 1 kunstgrasveld. De verenigingen houden dan 2 wedstrijdvelen waarvan 1 met kunstgras en verlichting (dat is voldoende want de behoefte is 2,0 velden najaar 2014) en het kunstgrasveld is tevens trainingsveld. De trainingsbehoefte is circa 825 uur en dat zou moeten uitkunnen op 1 kunstgrasveld.

In het analyse-deel hanteerden we nog een rentepercentage van 3,4%. Inmiddels is 2,5% mogelijk en dat leidt tot iets lagere jaarlijkse exploitatielasten.

Tabel 4.2 Kosten van aanleg kunstgras en natuurgras voetbalveld (ex btw)

	Kunstgras				Natuurgras			
	investering	afschrijf-termijn	3,40%	2,50%	investering	afschrijf-termijn	3,40%	2,50%
onderbouw	€ 100.000	30	€ 5.064	€ 4.625	€ 20.000	30	€ 1.018	€ 925
bovenbouw	€ 200.000	10	€ 23.691	€ 22.756	€ 35.000	20	€ 2.366	€ 2.209
hekwerken	€ 20.000	25	€ 1.148	€ 1.060	€ 12.000	25	€ 692	€ 636
verlichting	€ 35.000	25	€ 2.018	€ 1.855				
overig/paden	€ 35.000	20	€ 2.366	€ 2.209	€ 30.000	20	€ 2.035	€ 1.894
berekening	€ 0				€ 15.000	20	€ 1.018	€ 947
	€ 390.000		€ 34.287	€ 32.505	€ 112.000		€ 7.129	€ 6.611
onderhoud			€ 6.000	€ 6.000			€ 8.000	€ 8.000
totaal			€ 40.287	€ 38.505			€ 15.129	€ 14.611
			2,66	2,64				

De huidige kosten van een natuurgrasveld zijn € 9.300 (inclusief btw). De jaarlijkse exploitatiekosten van een kunstgrasveld worden € 39.205. De bedragen voor kunstgras zijn exclusief btw en het is niet zeker is of de btw aftrekbaar is. Dat hangt af van de mate van dienstbetoon van de exploitant (i.c. gemeente); hoe meer sprake is van een huur-verhuurrelatie, hoe lastiger het wordt om de btw te verrekenen.

Tabel 4.3 Kosten van huidig natuurgrasveld en een nieuw natuurgras en kunstgrasveld (ex. btw)

	natuurgrasveld nu	natuurgrasveld nieuw	kunstgras nieuw
kapitaallasten	€ 2.000	€ 6.611	€ 32.505
onderhoud	€ 6.600	€ 8.000	€ 6.000
heffingen/belasting/interne uren	€ 700	€ 700	€ 700
Totaal	€ 9.300	€ 15.311	€ 39.205
Verschil natuurgras nu vs kunstgras			4,2x

Ieder kunstgrasveld, dat in plaats komt van 2 natuurgrasvelden, betekent een kostenverhoging van € 20.605 (€ 39.205 -/- 2 * € 9.300).

Wanneer we 3 natuurgrasvelden in Haulerwijk vervangen door 1 kunstgrasveld, dan leidt dat tot een stijging van de kosten met circa € 11.000. Overigens is dit een berekening en is nog niet met de verenigingen overleg gevoerd of zij dit ook willen.

Tabel 4.4 Opties Haulerwijk

variant	Opties Haulerwijk	Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
01	0-scenario (huidige situatie continueren)	€ 0	3	400
02	1-scenario (verlicht wedstrijdveld als trainingsveld gebruiken)	€ 0 (energie voor gebruiker)	2	800
03	2-scenario kunstgrasveld in plaats van 3 natuurgrasvelden	+€ 11.300 (€ 39.205-/- 3*€ 9.300)	2,25	1280

4.4.2 Waskemeer

In Waskemeer was vorig seizoen de wedstrijdbehoefte 1,26 veld en de trainingsbehoefte kwam uit op 462 uur. De wedstrijd- en trainingscapaciteit is krap. Het wedstrijdveld heeft verlichting en heeft daarom een iets grotere wedstrijdcapaciteit.

Dit seizoen (2014/15) is de wedstrijdbehoefte toegenomen naar 1,55 veld (inclusief meisjes B team) en de 'normatieve' trainingsbehoefte naar 539 uur. Waskemeer heeft in het najaar 2014 naast 4 seniorenteams (3 mannen/1 dames), 1 veteranen 35+ team (half veld), 1 A team, 1 B team, 2 C teams en daarna in de D, E en F jeugd nog elk 1 team en een meisjes B-team. De vereniging heeft aangegeven 1.050 trainingsuren per seizoen te hebben, maar deze berekening is niet vergelijkbaar met de KNVB-berekeningswijze (539 uur). Bij de bepaling van de 539 uur wordt uitgegaan van meerdere teams op 1 veld (niet 1 F-team het gehele trainingsveld).

Los van het verschil in benadering, blijft de conclusie overeind dat Waskemeer in de wedstrijdbehoefte krap zit (1,55 behoefte en circa 1,1 capaciteit door de verlichting). De trainingscapaciteit is met een half veld officieel 350 uur (de helft van 700 uur) en de vereniging heeft normatief behoefte aan 539 uur en dat is circa 50% te weinig. Bovendien geeft de vereniging aan dat CSG Liudger structureel gebruikt maakt van het trainingsveld. Volgens VV Waskemeer gebeurt dat 22 uur per week gedurende 26 weken per jaar. Of het medegebruik inderdaad zo hoog is zal moeten worden uitgezocht. Gangbaar is dat een school voor het voortgezet onderwijs maximaal 8 weken gebruik kan maken van een sportveld. Omdat de (normatieve) trainingsbehoefte van de vereniging al 50% hoger is dan de capaciteit, leidt medegebruik tot een nog hogere belasting. Cultuurtechnisch kan het oefenveld de belasting van de voetbaltraining nu al niet aan, laat staan met het onderwijsgebruik erbij.

De eerste jaren blijft de behoefte ruim boven de capaciteit. De 2 huidige C-teams stromen (idealiter) door naar de B en op den duur naar de A. Daar gaat een periode van 4 jaar over heen en in die tijd kan de behoefte zelfs nog toenemen als het 2^e C-team op den duur een 2^e B en 2^e A team wordt (dat is geen automatisme, maar het is mogelijk). De wedstrijdbelasting van een A team is hoger dan van een C team.

Maar op termijn (ná 4 jaar) zal de speelbehoefte in de junioren (ABC) gaan afnemen doordat de instroom vanuit de pupillen (DEF) kleiner wordt. Er is bij Waskemeer 1 F team (7 tal), 1 E team (7 tal) en 1 D team (11 tal). Het is logischerwijs niet te verwachten dat deze teams de vier huidige juniorenelftallen gaan vervangen.

We verwachten ook dat de doorstroming van junioren naar zaterdag senioren op termijn afneemt.

Als de vereniging in de senioren gelijk blijft en bij de jeugd een A en een C team wegvalt, dan is de wedstrijdbehoefte 1,27 en de trainingsbehoefte 443 uur.

Als daarnaast het aantal seniorenteams met 1 afneemt, dan komt de wedstrijdbehoefte uit op 1,12 veld en 388 uur.

In variant A en B is de wedstrijdcapaciteit niet meer urgent, maar de trainingscapaciteit blijft wel problematisch (afgezien van het medegebruik door Liudger).

Tabel 4.5 Huidige behoefte en behoefte bij afname teams

	2014/2015	Variant A	Variant B
Seniorenteams	4 senioren 1 35+	4 senioren 1 35+	3 senioren 1 35+
Jeugdteams	1A/1B/2C/1D/1E/1F 1MB	1B/1C/1D/1E/1F 1MB	1B/1C/1D/1E/1F 1MB
Behoefte wedstrijdveld	1,55	1,27	1,12
Normbehoefte training	539 uur	443 uur	388 uur
Capaciteit			
Wedstrijden	1,1	1,1	1,1
Training obv 700 uur	350 uur	350 uur	350 uur
Training obv 400 uur	200 uur	200 uur	200 uur

VV Waskemeer is vanaf 2009 gaan groeien in teams. Of dat inwoners zijn van Waskemeer, de gemeente of van buiten de gemeente kunnen we niet zeggen. Als de sportdeelname in Waskemeer substantieel hoger ligt, mede door de inbreng van de voetbalvereniging, dan is dat zeer positief. Als de vereniging groeit door mensen van buiten aan zich te binden, leidt dat niet tot een hogere sportdeelname in Waskemeer, maar het draagt wel bij aan een vitaal/levendig dorp en het functioneren van het dorpshuis.

We schetsen een aantal scenario's.

In het 0-scenario (variant 04) is de capaciteit van het sportpark in Waskemeer een gegeven. De trainingscapaciteit blijft onvoldoende voor de behoefte. Op termijn (5-10 jaar) zal door ontgroening de wedstrijdbehoefte minder knellend worden.

Een andere mogelijkheid is dat teams van Waskemeer op de accommodatie van Makkinga spelen (variant 05). In die situatie is een vergoeding voor het gebruik van de kleedkamers wenselijk (en door de gemeente te voldoen). Gelet op de afstand tussen Makkinga en Waskemeer realiseren we dat dit geen aantrekkelijke optie is.

Het 1-scenario gaat uit van de planningsnormen. Wanneer we een nieuw extra veld (variant 6) aanleggen bij Waskemeer (los van de ruimtelijke mogelijkheden/bestemmingsplan), zijn de kosten circa € 112.000 en nemen de exploitatielasten jaarlijks toe met circa € 15.000 (exclusief kosten grondverwerving).

Het 2-scenario gaat uit van aanleg van kunstgrasvelden. Door een stuk landbouwgrond aan te kopen en de bomensingel te rooien, is het huidige trainingsveld om te bouwen tot kunstgrasveld (variant 7). Los van de ruimtelijke mogelijkheden en procedures (bestemmingsplan) en de kosten grondverwerving en bouwrijp

maken, betekent het een lastenstijging met circa € 34.350 per jaar (€ 39.000 kosten minus kosten oefenhoek à € 4.650). Met het kunstgrasveld wordt de wedstrijd- en trainingscapaciteit fors uitgebreid.

Afbeelding 4.1 Ombouw trainingsveld naar kunstgrasveld (bron afbeelding: VV Waskemeer)

Een variant (08) is ook om het natuurgrasveld én de trainingshoek te vervangen door één kunstgrasveld. Een kunstgrasveld kent geen belemmeringen qua belasting, maar de mogelijke bespeling op een wedstrijddag is wel begrensd (aanvangstijd eerste en laatste wedstrijd). De huidige behoefte van 1,55 wedstrijdveld is ook voor een kunstgrasveld met wedstrijdverlichting teveel. Maar rekening houdend met ontgroening zou 1 kunstgrasveld een optie zijn. Qua trainingsbehoefte heeft een kunstgrasveld ruim voldoende capaciteit voor Waskemeer (zaterdagvereniging circa 720 uur/seizoen versus 578 uur behoefte). Het voordeel van variant 8 boven variant 7 is dat er geen bestemmingsplan beperking is en er zijn geen kosten van grondaankoop.

De vereniging heeft zelf een sterke voorkeur voor variant 7 (1 wedstrijdveld en 1 kunstgrasveld).

Tabel 4.6 Opties Waskemeer

variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
04	0-scenario (knelpunt wedstrijd duurt 4-5 jaar, knelpunt training blijft voortduren)	€ 0	1	200
05	0-scenario (medegebruik accommodatie buurverenigingen)	+ € 1.000 - € 2.000 (indicatie)	1	200
06	1-scenario (natuurgrasveld extra)	+ € 15.000 (PM kosten grondverwerving)	2	200
07	2-scenario kunstgrasveld in plaats van 0,5 natuurgrasveld (oefenhoek)	+ € 34.350 (+ € 39.000 -/- 0,5*€ 9.300, PM kosten grondverwerving)	2,25	720
08	2-scenario kunstgrasveld in plaats van 1,5 natuurgrasveld	+ € 25.050 (€ 39.000 -/- € 9.300*1,5, PM kosten grondverwerving)	1,25	720

Bij variant 4 (0-scenario) blijft de wedstrijdcapaciteit de eerste 4-5 jaar knellend. De trainingscapaciteit blijft echter onvoldoende. Bij variant 8 is de wedstrijdcapaciteit niet optimaal en zit de vereniging op zaterdag aan het maximum. De trainingsproblemen zijn met een kunstgrasveld opgelost.

4.4.3 Donkerbroek voetbal

De behoefte bij Donkerbroek voetbal is in het najaar 2014 heel licht gedaald ten opzichte van voorjaar 2014. De wedstrijdbehoefte komt uit op 1,1 veld en de trainingsbehoefte op 479 uur. De trainingscapaciteit is passend.

Donkerbroek voetbal zal waarschijnlijk binnen 1 tot 3 jaar terug kunnen naar 1 veld. De korfbal maakt ook gebruik van het 2e wedstrijdveld in Donkerbroek, dus dit veld kan nog niet worden afgestoten. Op de langere termijn kan bekeken worden of VZK Haule en Donkerbroek korfbal op de eigen accommodaties blijven spelen (0-scenario) of dat gekozen wordt voor één van de accommodaties.

De vraag is hoe ontwikkelen Haule en Donkerbroek zich? Voor de gehele gemeente verwachten we een teruggang van 20% tot 25% in de georganiseerde sport tussen 2014 en 2030. In de grotere kernen zal dat waarschijnlijk wat minder zijn en in de kleinere kernen nog meer. Haule heeft per 1 januari 2014 603 inwoners en Donkerbroek drie keer zoveel (1.876). In de afgelopen 4 jaar zien we het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd dalen. In Haule is die groep in 4 jaar met een kwart afgenomen. In Donkerbroek was de afname kleiner.

Tabel 4.7 Aantal inwoners 6-12 jaar en 6-49 op 1 januari 2010 en 2014

		Haule	Donkerbroek	Ooststellingwerf
Leeftijd 6-12	2010	69	170	2286
	2014	53	158	2034
	mutatie	-23%	-7%	-11%
Leeftijd 6-49	2010	301	864	12169
	2014	269	842	11308
	mutatie	-11%	-3%	-7%

Bij het 2-scenario stoten we 1 oefenveld (0,49 veld) en het bijveld in Donkerbroek af en vervangen we het hoofdveld door 1 kunstgrasveld. Er is dan 1 kunstgrasveld voor voetbal (in plaats van 2,5 natuurgrasveld) en het andere oefenveld wordt korfbalveld (variant 10). Het kunstgras voetbalveld zou ook (secundair) gebruikt kunnen worden voor korfbal (op zondag en voor training).

Tabel 4.8 Opties Donkerbroek voetbal

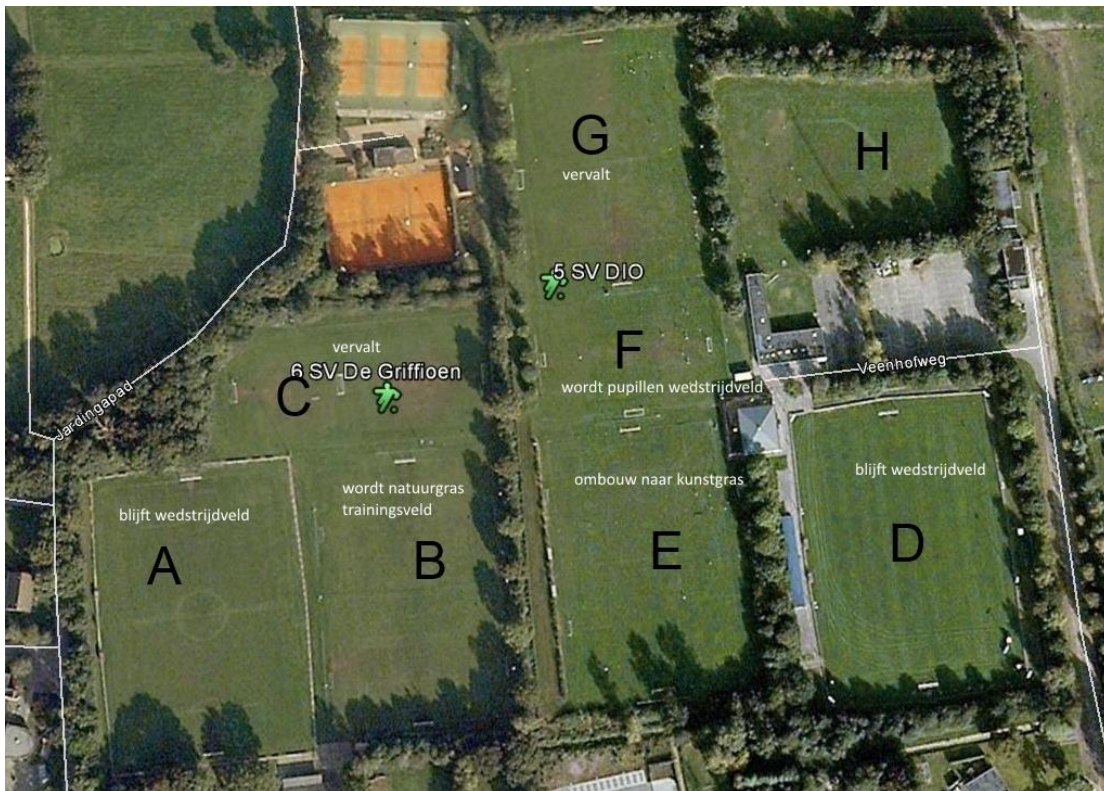
variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
09	0-scenario (2 wedstrijdvelen blijven in Donkerbroek)	€ 0	1+	432
10	2-scenario kunstgrasveld verlicht in plaats van 2,49 natuurgrasveld	+ € 16.000 (€ 39.000 -/- € 9.300*2,49)	1,25	880

4.4.4 Oosterwolde

De wedstrijd- en trainingsbehoefte bij DIO en Griffioen was in het voorjaar 2014 3,44 veld en 1.389 trainingsuren. In het najaar 2014 is dat nauwelijks gewijzigd (3,37 zaterdag en trainingsbehoefte 1.361). In de analyse hebben we opgemerkt dat de officiële planningsrichtlijnen uitgaan van 700 uur belasting voor een trainingsveld. Bij 2 trainingsvelden geeft dat 1.400 uur. In de praktijk wordt een trainingsveld bij 700 uur kaal gespeeld. Dat is sporttechnisch overigens geen belemmering. In het 0-scenario verandert er niets (variant 11).

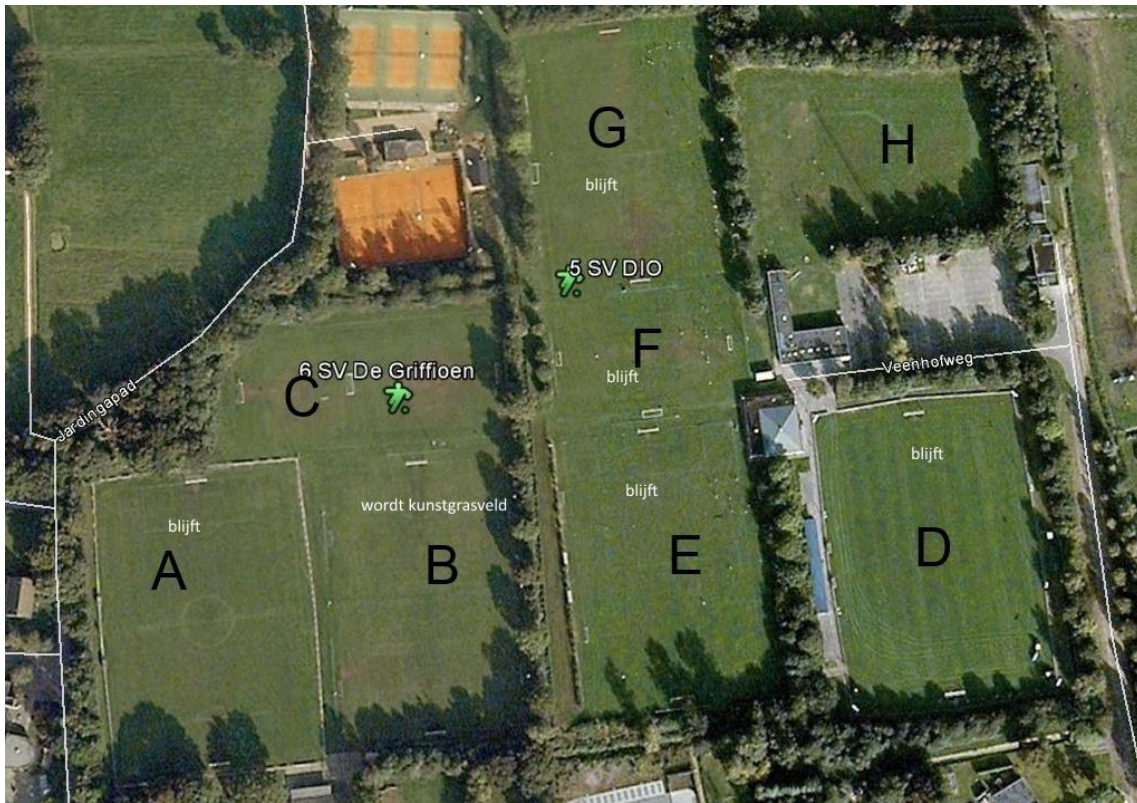
In scenario 2 vervangen we 2,5 natuurgrasveld door 1 kunstgrasveld (variant 12). Van de 4 naast elkaar gelegen wedstrijdvelden wordt 1 verlicht wedstrijdveld trainingsveld, 1 wedstrijdveld wordt kunstgrasveld (veld naast hoofdveld DIO) en de 2 huidige hoofdvelden blijven bestaan. Het pupillen trainingsveld wordt pupillen-wedstrijdveld en 1,5 trainingsveld vervalt (met de al eerder genoemde ombouw van wedstrijdveld naar kunstgras verdwijnt dus 2,5 natuurgrasveld en komt er 1 kunstgrasveld bij).

Afbeelding 4.2 Variant 12

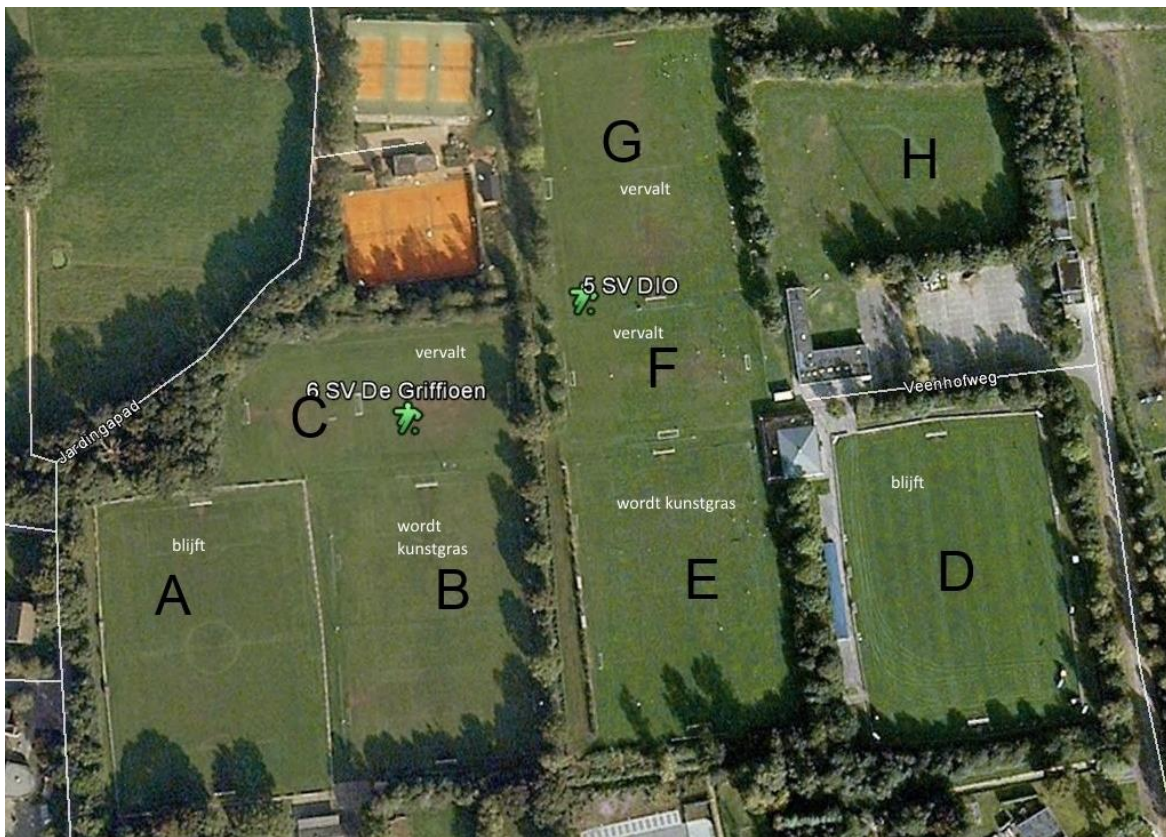

In variant 13 wordt 1 wedstrijdveld vervangen door 1 kunstgrasveld. Een laatste variant (14) is 2 wedstrijdvelden en 2 trainingsvelden vervangen door 2 kunstgrasvelden.

Afbeelding 4.3 Variant 13

Afbeelding 4.4 Variant 14

Tabel 4.9 Opties DIO en Griffioen

variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
11	0-scenario (trainen op 2 trainingsvelden en beetje op wedstrijdveld)	€ 0	4	2x400
12	2-scenario: vervangen 2,5 natuurgrasveld door 1 kunstgrasveld	+ € 15.750 (€ 39.000 – 2,5*€ 9.300)	3,75	1.280
13	2-scenario 1 wedstrijdveld vervangen door 1 kunstgrasveld	+ € 29.700 (€ 39.000 -/- € 9.300)	4,25	1.680
14	2-scenario 2 wedstrijdvelden en 2 trainingsvelden vervangen door 2 kunstgrasvelden	+ € 40.800 (2* € 39.000 -/- 4 * € 9.300)	4,5	1.760

4.4.5 Elsloo

Voetbalvereniging Trinitas heeft een accommodatie in Elsloo (1 wedstrijdveld en 3/4 trainingsveld) en Boijl (1 wedstrijdveld en 1 trainingsveld). De vereniging heeft nodig 1 wedstrijdveld (0,9) en 1 trainingsveld. Zonder korfbal zou Trinitas genoeg hebben aan of de accommodatie in Elsloo of in Boijl. We adviseren met Weststellingwerf en de vereniging de toekomst te bekijken. Het spelen op 2 accommodaties wat in feite ook op 1 accommodatie kan, is een situatie die overcapaciteit in stand houdt (0-scenario). Aanleg van een kunstgrasveld in plaats van de 3,6 natuurgrasvelden is een mogelijkheid, maar lijkt weinig logisch met een afname van sporters tot 2030.

Tabel 4.10 Opties Elsloo

variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
15	0-scenario (2 accommodaties in de lucht)	€ 0	2	641
16	1-scenario (afslanken, in overleg)	PM	1	400
17	2-scenario: 1 kunstgrasveld in plaats van 3,6 natuurgrasveld	+ € 5.520 (€ 39.000 -/- 3,6 * € 9.300) ⁶	1,25	880

De sportterreinen en ijsbaan in Boijl worden gehuurd van de Protestantse gemeente Boijl en worden geëxploiteerd door de stichting sportcentrum (sinds 1954). De kantine en kleedkamers zijn eigendom van de Stichting Sportcentrum. Trinitas is een van de gebruikers. Jaarlijks ontvangt de Stichting een kleine tegemoetkoming van de gemeente in de kosten voor het onderhoud van de gebouwen en sportvelden. Oorspronkelijk had Boijl de vereniging DOS met een voetbalafdeling en een korfbal afdeling. De voetbalafdeling is opgegaan in Trinitas. De korfbalactiviteiten zijn vermoedelijk eerder beëindigd.

4.4.6 Appelscha

In Appelscha was vorig seizoen 1 wedstrijdveld teveel. Dit seizoen is de behoefte licht gestegen, maar kan nog steeds met 1 veld uit. We zouden in Appelscha de keuze om het veld af te stoten een paar jaar uitstellen (nauwlettend volgen). Appelscha behoort met Oosterwolde en Haulerwijk tot de grotere kernen en we sluiten

⁶ Lasten zijn in praktijk verdeeld over 2 gemeenten.

niet helemaal uit dat de behoefte 1,5 of 2 velden wordt. Op de discussieavond heeft de vereniging aangegeven een voorkeur te hebben voor natuurgrasvelden gelet op de goede bodemgesteldheid.

Tabel 4.11 Opties Appelscha

variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
18	0-scenario	€ 0	2	468
19	1-scenario 1 wedstrijdveld afstoten	-/- € 9.300	1	468
20	2-scenario: 1 kunstgrasveld in plaats van 3,2 natuurgrasveld	+ € 9.240 (€ 39.000 -/- 3,2 * € 9.300)	1,25	880

4.4.7 Makkinga

Makkinga beschikt over 1 volledig trainingsveld (afmeting hoofdveld!) en 1 wedstrijdveld (eveneens afmeting hoofdveld). Het veld van de korfbal (5.000 m²=0,65 voetbalveld) is niet meer in gebruik (korfbalafdeling is opgeheven). Makkinga heeft nog 3 teams op zondag en 2 pupillenteams op zaterdag. De vereniging heeft met 1 veld wedstrijdcapaciteit over (0,5 nodig). Het trainingsveld met de afmeting van een hoofdveld (8.701 m²) heeft ook grote overcapaciteit. Voor training zou een oefenhoek (een half veld) volstaan. Op termijn is een variant zoals Fochteloo ook mogelijk, namelijk 1 verlicht veld dat zowel gebruikt wordt voor training als wedstrijden.

Kunstgras is bij deze geringe speelbehoefte niet logisch. Mocht de accommodatie van Makkinga gebruikt worden door teams uit Oosterwolde en Waskemeer, dan is een 0-scenario (behoud 1 wedstrijdveld en 1 trainingsveld) meer voor de hand liggend.

Tabel 4.12 Opties Makkinga

variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
21	0-scenario	€ 0	1	600
22	1-scenario: Korfbalveld (0,65) en op termijn 0,5 trainingsveld afstoten	-/- € 10.700	1	200
23	1-scenario: afstoten korfbalveld en hoofdveld. Verlicht trainingsveld behouden als wetruimte.	-/- € 15.252	1	Voldoende
24	2-scenario: 1 kunstgrasveld in plaats van 2 natuurgrasvelden	+ € 20.400 (39.000 – 2 * 9.300)	1,25	880

4.4.8 Fochteloo

Fochteloo is met 2 seniorenteams op zondag nog kleiner dan Makkinga. Fochteloo heeft 1 verlicht wedstrijdveld, dat ook gebruikt wordt voor training. Afstoten betekent beëindiging van de vereniging. Bij een 0-scenario zou een afspraak gemaakt kunnen worden dat de gemeente het veld alleen onderhoudt en geen kapitaalintensieve vervangingsrenovaties uitvoert. Een toplaagrenovatie kan € 40.000 kosten en dat is voor 2 teams veel geld. Bovendien leert de ervaring dat een deel van de spelers in dergelijke situaties niet meer in het

dorp of gemeente woont. Of dat in Fochteloo (en Makkinga) ook het geval is, is nu nog niet bekend. Op termijn kan dat wel een afweging zijn over het voortbestaan van een vereniging.

De situatie bij Fochteloo en Makkinga roept de vraag op waar de gemeente de ondergrens legt wat betreft bespeling. Zijn 2 teams voldoende? Is 1 team voldoende? Moet daarbij 60% van de spelers uit de gemeente komen (vaak is er wel een sociale band doordat men vroeger daar heeft gewoond of vriend is van...)?

De gebiedsagenda's spreken zich uit dat zolang er behoefte is, men de voorziening wil behouden.

Tabel 4.13 Opties Fochteloo

variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
25	0-scenario	€ 0	1	voldoende

4.4.9 Oldeberkoop

Sport Vereent heeft de beschikking over 1 wedstrijdveld en 1 trainingsveld. De vereniging is wat groter dan Fochteloo of Makkinga. De wedstrijdcapaciteit is ruim voldoende en de trainingscapaciteit (oefenhoekje en 1 trainingsveld) is eveneens ruim, maar passend. Verminderen van een veld is op korte termijn niet gewenst.

Tabel 4.14 Opties Oldeberkoop

Variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
26	0-scenario	€ 0	1	400

4.5 Korfbal

4.5.1 Nieuwe planningsnormen

De KNKV heeft besloten om de maatvoering van veldkorfbal te wijzigen, waarbij de veldafmeting van 60 x 30 meter wordt aangepast naar de afmetingen die in de zaal gelden (40 x 20). Voor E en F-jeugd wordt de maatvoering aangepast naar 24 x 12 meter. Voor natuurgras is de maatvoering ingegaan met ingang van najaar 2014. Voor kunstgras geldt een overgangstermijn van 12 jaar.

Omdat de KNKV haar planningsnorm heeft aangepast (voor natuurgras en kunstgras) geven we een actualisatie van de veldbehoefte op basis van de nieuwe planningsnormen natuurgras.

Veldkorfbal wordt gespeeld op een veld van 40 x 20 meter met een obstakelvrije uitloop van 2 meter rondom het speelveld. Uitgangspunt voor de KNKV is dat een korfbalvereniging met meer dan 7 normteams tot en met 14 normteams de beschikking heeft over minimaal 2 speelvelden van 40 x 20 meter. Omdat de bespeling van een graskorfbalveld zeer intensief is, met name rond de korven, moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid de velden in zijwaartse richting te kunnen verplaatsen. Uitgaande van de mogelijkheid elk veld afzonderlijk met twee keer met 5,0 meter te verplaatsen bedraagt de bruto-maat van het gehele veld 68 x 44 meter (2 velden met uitloop die ook 2x zijwaarts worden verplaatst). **De planningsnorm voor korfbal op**

natuurgras bedraagt 8 normteams per weekeinde per speeloppervlakte met een bruto-maat van 68 x 44 meter (2.992 m2).

Voor trainingsvelden geldt dat de afmetingen van een trainingsveld, rekening houdend met de bespelingschade rond de korven, overeen dienen te komen met de bruto-afmetingen van een wedstrijdveld. Per drie wedstrijdvelden gaat de KNKV uit van één trainingsveld van de bruto afmeting van een trainingsveld.

Op basis van de nieuwe planningsnorm is de veldbehoefte bepaald.

Tabel 4.15 Aanbod korfbalveld, aantal normteams en wedstrijdbehoefte

2014/2015	wedstrijdbehoefte korfbalveld gras 68x44 (2992 m2)							
	afmeting	opp.	eq velden	normteams	zaterdag	zondag	weekend	
Dio Oosterwolde	95 x 70	6650	2,2	7,7	0,5	0,5	1,0	Voldoende/ volgens KNKV onvoldoende
Lintjo Oldeberkoop	88 x 63	5544	1,9	9,7	1,0	0,3	1,2	krap / volgens KNKV onvoldoende
Donkerbroek	108 x 72	7776	2,6	6,5	0,4	0,4	0,8	ruim, maar veld niet verlicht (knelpunt)
Haule	127 x 46	5842	2,0	5,3	0,3	0,4	0,7	voldoende
Odis Elsloo		6000	2,0	4,0	0,5	0,0	0,5	voldoende indien Trinitas ook Boijl benut

De kolom equivalent (eq.) velden is de oppervlakte gedeeld door 2.992 m2 en geeft dus aan hoeveel dubbele velden de vereniging heeft (bij benadering).

Het aantal normteams is het gewogen aantal teams. Senioren, A en B teams tellen voor 1. C en D teams hebben een coëfficiënt van 0,625 en E en F-jeugd vertegenwoordigen de waarde van 0,4 normteam (in de vorige planningsnorm had een B-team nog de waarde 0,625 (nu 1) en een D-team vertegenwoordigde de waarde 0,4 (nu 0,625)).

In de laatste kolom is aangegeven of de accommodatie voldoet. Bij DIO en Lintjo is de opmerking gezet dat deze accommodaties volgens de bond onvoldoende zijn (te weinig ruimte). De behoefte volgens de KNKV is als volgt. De KNKV rondt de planningsbehoefte af naar boven. Tot en met 7 normteams heeft een vereniging 1 speelveld nodig en vanaf 7 tot en met 14 normteams 2 speelvelden.

In de redenering van de KNKV heeft DIO met 7,7 normteams 2 speelvelden nodig (want meer dan 7 normteams, ook 0,01 daarboven, wordt afgerond naar 2 velden en bij meer dan 14 normteams naar 3 velden et cetera). Naast de 2 speelvelden zou DIO ook een trainingsveld moeten hebben. In plaats van 3 velden beschikt DIO over 2,2 velden.

Lintjo heeft 9,7 normteam. Net als DIO worden dat 2 speelvelden plus een trainingsveld is 3 velden. Lintjo heeft 1,9 veld en dus te weinig.

Bij de drie andere verenigingen is het aantal normteams lager dan 7 en de speelbehoefte is dan 1 veld en een trainingsveld. Voor deze drie verenigingen is de accommodatie voldoende.

De senioren van Donkerbroek en Haule spelen samen. Het grootste deel van de senioren is afkomstig van VZK Haule. De voorjaarscompetitie spelen de senioren in Donkerbroek en de najaarscompetitie in Haule.

De trainingen in voor- en najaar worden in Haule gehouden. De jeugd speelt zelfstandig. In tabel 4.14 zijn de seniorenteamen bij zowel Donkerbroek geteld als bij Haule. In Donkerbroek is de wedstrijdcapaciteit ruim, maar het bijveld in Donkerbroek is niet verlicht en dus is de trainingscapaciteit beperkt. In Haule is de wedstrijd- en trainingscapaciteit voldoende en bij Odis in Elsloo ruim.

Kunstgras korfbalvelden

Analoog aan voetbal is voor korfbal ook een vergelijking gemaakt van natuurgras versus kunstgras. De KNKV hanteert voor kleine verenigingen met minder dan 7 normteams een accommodatie met een kunstgrasveld van 28 x 44 meter. Donkerbroek, VZK Haule en Odis hebben respectievelijk 6,5, 5,3 en 4,0 normteam.

Voor verenigingen tot 14 normteams is de oppervlakte 48 x 44 meter (DIO 7.7 normteams en Lintjo 9,7 normteam). De KNKV heeft in de publicatie 'Aanpassing maatvoering veldkorfbal' (29 augustus 2014) investeringsbedragen opgenomen. De investeringskosten voor een 44 x 48 veld zijn circa € 122.000 (ex. btw en inclusief € 20.000 voor bestek en begeleiding). Voor een 44 x 28 veld zijn de investeringskosten € 85.000 (ex. btw en inclusief € 15.000 bestek en begeleiding). Uitgaande van deze bedragen, is de volgende exploitatieraming op te stellen.⁷

Tabel 4.16 Raming exploitatie nieuw korfbalkunstgrasveld versus bestaand natuurgras

	kg korfbal 44x48	kg korfbal 44x28	natuurgras 6000 m ² ⁸
Kapitaallasten	€ 7.544	€ 5.191	€ 1.543
Onderhoud	€ 4.000	€ 3.000	€ 5.093
heffingen/belasting/interne uren	€ 500	€ 500	€ 540
Totaal	€ 12.044	€ 8.691	€ 7.176

Een natuurgras korfbalveld van 6.000 m² kost jaarlijks circa € 7.200 inclusief btw. Voor een kunstgraskorfbalveld zijn de exploitatiekosten afgerond € 12.000 (44x48 veld) en € 8.700 (44 x 28 veld). Daarbij opgemerkt dat de bedragen voor kunstgras exclusief btw zijn en het niet zeker is of de btw aftrekbaar is. Dat hangt af van de mate van dienstbetoon van de exploitant; hoe meer sprake is van een huur-verhuurrelatie, hoe lastiger het wordt om de btw te verrekenen. Het verschil tussen natuurgras en kunstgras is bij korfbal kleiner dan bij voetbal en dat komt omdat de investeringskosten van een rubber ingestrooid voetbalveld veel hoger zijn en de afschrijvingstermijn van de toplaag is korter (rubber ingestrooid veld 10 jaar en zandkunstgrasveld korfbal 15 jaar). De korfbalverenigingen in de gemeente zouden graag kunstgrasvelden willen hebben.

De KNKV wil met de veldverkleining en aanleg van kunstgras de sport aantrekkelijker maken. Feit is dat het aantal kinderen in de gemeente gaat afnemen. Er komen minder kinderen en dus minder sporters. Ombouw van natuurgras naar kunstgras is vaak een impuls voor de desbetreffende verenigingen, maar de vijver met vissen wordt kleiner en niet groter.

Bij voetbal wordt sinds december 2012 gesproken over een planningsrichtlijn en niet over een norm. Wij adviseren dezelfde lijn te volgen als bij voetbal en een planningsnorm of richtlijn niet te star te interpreteren en alle relevante omstandigheden mee te wegen (zie paragraaf 4.4 pagina 21). Het zou tot een ongelijke behandeling leiden binnen de gemeente want in de binnensport zijn er geen planningsnormen en bij voetbal hanteren we richtlijnen. En men kan ook vraagtekens zetten of een bond eenzijdig de benodigde accommodaties kan bepalen en de rekening bij de gemeente neerlegt.

⁷ Gemiddelde kapitaallast gedurende de looptijd op basis van lineaire afschrijving tegen 2,5%. Op de investeringsbedragen in de KNKV publicatie is door Drijver en Partners ook een post gerekend voor ontwikkelen bestek en begeleiding (€ 20.000 veld 44x48 en € 15.000 voor een veld van 44x28). Voor diverse kostenposten (toplaag, verlichting, hekwerk et cetera zijn diverse afschrijvingsperioden gehanteerd).

⁸ Afgeleid van de exploitatiekosten van een voetbalveld in Ooststellingwerf (naar rato oppervlakte).

Lintjo

Er zijn drie scenario's voor Lintjo.

0-scenario Lintjo

In de 0-situatie wordt het veld niet uitgebreid of omgezet naar kunstgras.

Het "oude" veld (meest westelijke gedeelte) van Lintjo is redelijk. Er zijn wel sporen zichtbaar van waar de korfbalpaal heeft gestaan. Het oostelijke gedeelte van het huidige veld is slechter. Hier was tot voor de bouw van de nieuwe MFA een grondwal met beplanting. Deze grondwal is door de vereniging zelf verwijderd en omgevormd tot sportveld.

Na de winter worden alle velden geschouwd en afhankelijk van knelpunten en budget worden herstelwerkzaamheden uitgevoerd. Het veld van Lintjo wordt meegenomen in de schouw.

Lintjo heeft nu 9,7 normteams. De basisschool De Tjongeling heeft per 1 oktober 2014 122 leerlingen. Vijf jaar geleden (2009) waren dat er 156. Dat is 18% minder. Als we kijken naar de prognoses, dan verwachten we dat de behoefte aan buitensportaccommodaties over circa 15 jaar 20% tot 25% lager zijn dan nu. Als we uitgaan van 20% op 9,7 normteams, dan komt Lintjo uit op 7,76 normteams. Door de ontgroening zal de belasting van het veld minder worden.

Verder is doordat het veldkorfbal dezelfde maatvoering hanteert als de zaal, ook trainingscapaciteit beschikbaar in Mejander (de spelregels zijn voor zaal en veld bij breedtesport gelijk). Voor de vereniging is dat waarschijnlijk weinig aantrekkelijk omdat ze daarvoor huur moet betalen, terwijl dat voor het veld niet het geval is.

1-scenario Lintjo

De 1-situatie gaat uit van planningsnormen en richtlijnen. De optie kunstgras behandelen we bij het 2-scenario. Bij het 1-scenario gelden dezelfde maatregelen als bij het 0-scenario en daarnaast is medegebruik van de velden van Sport Vereent mogelijk. Sport Vereent heeft op het wedstrijdveld 28% restcapaciteit (1 veld versus 0,72 behoefte) en bij het trainingsveld is dat 15% (behoefte 0,85 veld bij 400 uur capaciteit).

2-scenario Lintjo

In het 2 scenario wordt het grasveld omgebouwd tot kunstgrasveld (44x48). De meerkosten zijn circa € 5.000 per jaar en wellicht is de btw niet te verrekenen en een extra kostenpost.

DIO

In Oosterwolde zit DIO net over de grens van 7 normteams (7,7). Bij DIO betekent een 0-scenario dat er geen aanpassingen worden doorgevoerd. Met 20% minder sporters komt Lintjo uit op 6,2 normteams en dan zijn de 2,2 velden voldoende. Het 2-scenario houdt in, aanleg van een kunstgrasveld (44x48). De meerkosten zijn circa € 5.000 per jaar en wellicht is de btw niet te verrekenen en een extra kostenpost.

Voor korfbal zouden we adviseren de komende 5 jaar de ontwikkeling te bekijken en het 0-scenario te volgen. Aanleg van kunstgrasvelden in het 2-scenario betekent hogere exploitatielasten (en mogelijk geen btw verrekening), terwijl korfbal landelijk sinds 2008 ieder jaar afneemt en de gemeente te maken heeft met een afname van georganiseerde sporters. Haule en Donkerbroek hebben samen een ruime accommodatie, maar het verplaatsen van een van beide verenigingen heeft de nodige praktische bezwaren. Deze afweging zou daarom op langere termijn bekeken kunnen worden.

Een andere gedachte is om in de toekomst verenigingen een vergoeding te geven voor het onderhoud van hun veld.

Tabel 4.17 Opties korfbal

variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie
27	0-scenario alle 5 accommodaties blijven/ Lintjo eventueel cultuurtechnische verbetering, en medegebruik Mejander, eerste 5 jaar ontwikkeling volgen en afhankelijk van de situatie dan vervolgplannen	€ 0
28	1-scenario Idem als 0-scenario en Lintjo beperkt medegebruik velden Sport Vereent Andere bestaande korfbalverenigingen geen verandering	€ 0
29	2-scenario Kunstgraskorfbal veld voor Lintjo Kunstgraskorfbal veld voor DIO Andere verenigingen geen verandering eerste 5 jaar ontwikkeling volgen en afhankelijk van de situatie dan vervolgplannen	+ € 5.000 (* btw) + € 5.000 (* btw)
30	Vergoeding voor zelfwerkzaamheid: onderhoud veld door verenigingen	PM

Het korfbalveld in Makkinga is niet meer in gebruik na het beëindigen van de korfbalafdeling. Het verminderen van het korfbalveld is al meegenomen bij de paragraaf voetbal.

4.6 Huurtarief

In het verleden zijn opstallen van korfbal en voetbal overgedragen en is daarbij afgesproken om de huur van de velden kwijt te schelden. In de loop der jaren zijn steeds meer gemeenten in Nederland overgegaan tot het overdragen van taken en verantwoordelijkheden aan verenigingen. Dat kan gaan om onderhoud randgroen, parkeerplaats, bijmaaien, maar ook de club- en kleedaccommodatie. De kantine wordt geacht als een opstal voor niet-sport doeleinden en er zijn nauwelijks gemeenten die hiervoor verantwoordelijkheid dragen. Bij kleedkamers zien we verschillende situaties. Er zijn gemeenten die velden met kleedkamers verhuren en er zijn gemeenten die het onderhoud (ook wel eigendom) van kleedkamers hebben overgedragen al dan niet met een vergoeding.

Onderhoud van kleedkamers is beter uitvoerbaar voor een vereniging dan bijvoorbeeld cultuurtechnisch onderhoud van velden. Er zijn veel verenigingen die zelf kleedkamers (bij)bouwen en die (omdat het hun eigendom is) ook onderhouden. Een deel van het onderhoud is uitvoerbaar met vrijwilligers, een deel met sponsors en een deel zal moeten worden uitbesteed. Maar financieel is het mogelijk, ook door kantine-inkomsten.

Het gegeven dat in het verleden een afspraak is gemaakt om het onderhoud over te dragen en de huur van de velden kwijt te schelden, heeft 2 aandachtspunten.

Ten eerste leidt de situatie dat de gebruiker geen huur betaalt, er toe dat er geen druk is bij de gebruiker om te komen tot een zekere veldbezetting. De velden zijn immers gratis.

Het tweede is dat de afspraak tot ongelijkheid leidt. Korfbal en voetbal ontvangen per speler een subsidie en tennis niet. De tennisverenigingen onderhouden ook hun eigen opstallen en hun eigen banen/park. Tennis is om te beoefenen per speler goedkoper dan voetbal, maar het is geen zwart-wit verhaal. We zien dat tennisverenigingen het steeds moeilijker krijgen om de accommodatie in stand te houden. Vanuit sport – en gezondheidsbeleid is dat merkwaardig. Voetbal loopt sterk terug na 35-40 jaar en tennis is een sport die tot hoge leeftijd wordt beoefend (70+).

In een sportaccommodatievisie is het goed om opnieuw die situatie tegen het licht te houden en de keuze bewust te maken, ongeacht de uitkomst. Ons advies is om de overwegingen nader te onderzoeken en in een termijn van 1 tot 2 jaar hier een standpunt over in te nemen.

4.7 Vitalisering

Een groot deel van de sportaccommodatievisie gaat over de behoefte aan accommodaties en de kosten. Kenmerkend voor het verenigingsleven in de gemeente is de kleinschaligheid. Het mooie daarvan is de spreiding van verenigingen en hun accommodaties over alle dorpen. De keerzijde is ook enige kwetsbaarheid qua omvang en slagkracht. Aandacht voor vitalisering van verenigingen is een onderdeel van de sportaccommodatievisie, omdat meer vitale verenigingen goed is voor het gebruik van accommodaties (efficiency), en het draagt ook bij aan wmo-doelen (leefbaarheid, vrijwilligers) en aan sport- en gezondheidsbeleid. In de enquête bleek dat bijna alle verenigingen één of meer knelpunten hebben. De meest genoemde knelpunten zijn:

- ledenontwikkeling (te weinig leden of aanwas);
- accommodatie knelpunten (te weinig capaciteit of kwalitatieve gebreken);
- onvoldoende kader (bestuur, sporttechnisch of vrijwilligers algemeen);
- financiële knelpunten (tarief bij teruglopend ledenaantal).

NOC*NSF en KNVB pleiten al een aantal jaar voor verbreding van verenigingsactiviteiten. Dat kan betrekking hebben op andere sportactiviteiten, maar ook op het vlak van sportieve recreatie (een fietsgroep, een loopgroep) of het gebruik van een accommodatie voor dorpsactiviteiten. De gedachte daarbij is om de basis, die steeds kleiner wordt, weer een impuls te geven en om een bijdrage te geven aan andere maatschappelijke doelen/activiteiten.

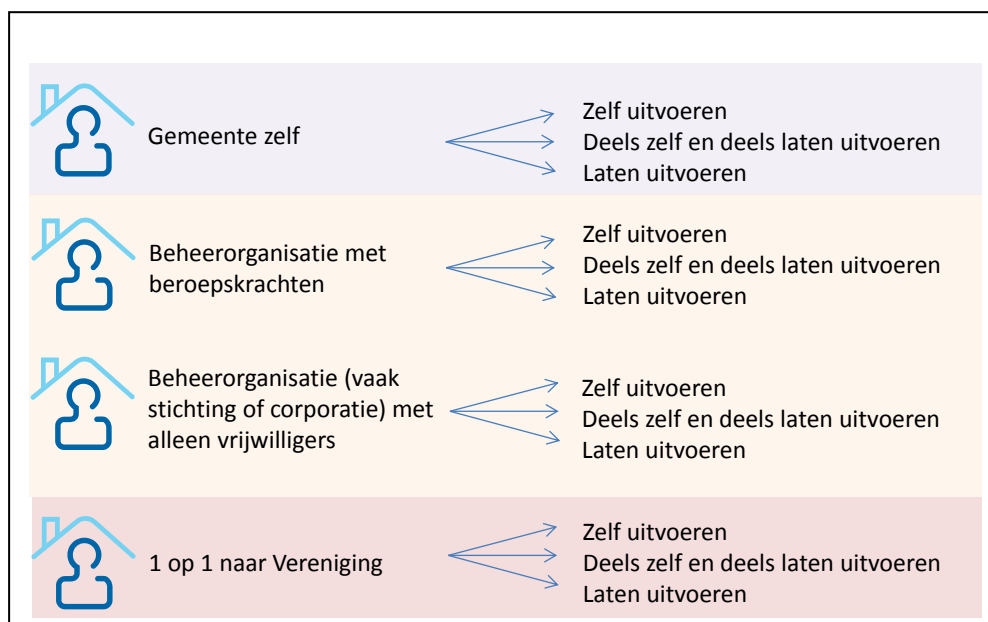
Daarbij is het belangrijk dat verenigingen anders omgaan met vrijwilligers en daar gericht (structureel) zich voor inspanssen. De vrijwilliger die voorheen uit zich zelf een weektaak vervulde bij een vereniging is steeds zeldzamer. Maar er zijn nog steeds heel veel mensen die het leuk vinden om met anderen iets te betekenen voor de vereniging uit het dorp. Vitalisering kan door verenigingen (die dat willen) te begeleiden en succesvolle trajecten van elders aan te bieden.

4.8 Organisatie exploitatie en beheer buitensport

Er zijn in hoofdzaak vier vormen om exploitatie en beheer in de buitensport te organiseren:

- de gemeente is verantwoordelijk voor de exploitatie;
- een beheerorganisatie met beroepskrachten wordt verantwoordelijk;
- een beheerorganisatie met alleen vrijwilligers wordt verantwoordelijk;
- een individuele vereniging wordt verantwoordelijk voor exploitatie en onderhoud.

Afbeelding 4.5

De uitvoering van de exploitatie staat los van de exploitatie. Een gemeente kan de exploitatie doen en zelf met personeel ook de accommodaties onderhouden. Maar een regiegemeente kan wel verantwoordelijk zijn voor de exploitatie en het onderhoud uitbesteden. En bij de andere vormen (tussenlaag of exploitatie bij 1 vereniging) is dezelfde keuze mogelijk.

De gemeente Ooststellingwerf is een voorbeeld waarbij de gemeente verantwoordelijk is voor de exploitatie van de buitensport (voetbal en korfbal) exclusief de opstallen en het onderhoud vooral met derden uitvoert. De verenigingen zijn verantwoordelijk voor de opstallen.

Bij de twee middelste varianten is sprake van een beheerorganisatie. De rechtsvorm (BV, NV, stichting) is daarbij niet relevant. Er zijn voorbeelden van een stichting die een of meer sportparken exploiteren. Of een verzelfstandigd onderdeel van de gemeente (een sportbedrijf) kan verantwoordelijk worden voor de exploitatie. In de praktijk zien we dat er beheerorganisaties zijn met beroepskrachten en organisaties met uitsluitend vrijwilligers. De vierde en laatste vorm is de zogenaamde '1 op 1 privatisering'. Een vereniging wordt verantwoordelijk voor de eigen accommodatie. Ze kan daarvoor ook nog een aparte stichting oprichten om de exploitatie van het vastgoed minder afhankelijk te maken van een ledenvergadering.

De ervaring leert dat 1 op 1 privatisering de grootste betrokkenheid geeft van inwoners, maar tegelijk heeft deze vorm ook nadelen. De vijf belangrijkste nadelen zijn dat de kwaliteit van de velden en de veldinrichting naar verloop van tijd vaker minder wordt, dat op termijn onvoldoende middelen zijn voor vervangingsinvesteringen, dat het aantrekken van vreemd vermogen duurder wordt, er is geen regie (gemeentebreed) en de huidige btw verrekening bij 1 op 1 privatisering is niet mogelijk (1 stichting boven 1 vereniging).

Een beheerorganisatie met vrijwilligers die namens een aantal verenigingen verantwoordelijk wordt voor de exploitatie en het beheer is goedkoop qua bestuur, maar de vakkennis moet worden ontwikkeld, aantrekken van vreemd vermogen is duurder dan via de gemeente en de gemeente is beleidsmatig ook minder betrokken.

Een beheerorganisatie met beroepskrachten is op zich mogelijk, maar past niet bij Ooststellingwerf, omdat binnensport en zwembaden al zijn aanbesteed aan exploitanten. De huidige vorm waarbij het onderhoud van velden is aanbesteed, is een geschikte vorm om ook in de toekomst te continueren. De ervaring leert dat verenigingen verantwoordelijk kunnen zijn voor de exploitatie van opstallen.

4.9 Conclusies buitensport

Voor voetbal hebben we binnen de drie scenario's 26 varianten onderscheiden. Deze varianten zijn los van elkaar te combineren en dat biedt ook maatwerk per kern/gebied.

In tabel 4.18 hebben we een suggestie gedaan voor de toekomst. Doorgaans gaat het om varianten in een 0-scenario of 1-scenario. Daarbij hoeft een 1-scenario niet per definitie te betekenen dat de accommodatie wordt verkleind. Het 2-scenario waarbij kunstgras wordt toegepast leidt doorgaans tot hogere exploitatielasten.

Tabel 4.18 Advies buitensport: voetbal

variant	Opties Haulerwijk	Jaarlijkse mutatie exploitatie	Capaciteit wedstrijd	Capaciteit training
02	1-scenario (wedstrijdveld met verlichting gebruiken voor training)	€ 0 (energie voor gebruiker)	2	800
	Opties Waskemeer			
04	0-scenario (strakker speelschema)	€ 0 (niet voldoende)	1	200
08	2-scenario kunstgrasveld in plaats van 1,5 natuurgrasveld	+ € 25.050 (€ 39.000 -/- € 9.300*1,5)	1,25	720
	Opties Donkerbroek voetbal			
09	0-scenario (2 wedstrijdvelen blijven in Donkerbroek)	€ 0	1+	432
	Opties DIO en Griffioen			
11	0-scenario (trainen op 2 trainingsvelden en beetje op wedstrijdveld)	€ 0	4	2x400
12	2-scenario: vervangen 2,5 natuurgrasveld door 1 kunstgrasveld	+ € 15.750 (€ 39.000 - 2,5*€ 9.300)	3,75	1.280
13	2-scenario 1 wedstrijdveld vervangen door 1 kunstgrasveld	+ € 29.700 (€ 39.000 -/- € 9.300)	4,25	1.680
	Opties Elsloo			
16	1-scenario (afslanken, in overleg)	PM	1	400
	Opties Appelscha			
18	0-scenario	€ 0	2	468
19	1-scenario 1 wedstrijdveld afstoten	-/- € 9.300	1	468
	Opties Makkinga			
22	1-scenario: Korfbalveld (0,65) en op termijn 0,5 trainingsveld afstoten	-/- € 10.700	1	200
	Opties Fochteloo			
25	0-scenario	€ 0	1	voldoende
	Opties Oldeberkoop			
26	0-scenario	€ 0	1	400
	Totaal voetbal 0-scenario	€ 0		
	Totaal voetbal variant 8/13/19/22	€ +34.750		

Er zijn 3 situaties waarbij er aanleiding is tot uitbreiding. In Waskemeer is de wedstrijd- en trainingscapaciteit krap. Bij een 0-scenario blijft de wedstrijdcapaciteit een aantal jaren te krap en voor de trainingscapaciteit zal die periode langer duren. Een alternatief is aanleg van 1 kunstgrasveld in plaats van het huidige wedstrijdveld en de oefenhoek. Uitbreiding van het complex wat de vereniging graag wil, is én duurder en vergt langere procedures.

In Haulerwijk is de wedstrijdcapaciteit ruim en de trainingscapaciteit krap. Desgewenst kan een verlicht wedstrijdveld worden benut als trainingsveld. In Oosterwolde is de trainingscapaciteit krappere (niet volgens de officiële richtlijnen, wel op basis van ervaring). De meest voor de hand liggende opties zijn hier de huidige situatie onveranderd laten (0-scenario) of 2,5 natuurgrasveld vervangen door 1 kunstgrasveld (stijging exploitatielasten met € 15.750,-).

Op een aantal locaties kan de accommodatie op termijn worden beperkt. Appelscha kan op termijn met 1 wedstrijdveld minder. In Makkinga is het korfbalveld overbodig en op termijn is 1,5 veld voldoende voor wedstrijden en training in plaats van nu 1 wedstrijd- en 1 trainingsveld. In Donkerbroek en Elsloo is overcapaciteit. De situatie moet op termijn worden bekeken samen met de korfbal (Donkerbroek/Haule) en met Boijl (Trinitas Elsloo).

Toepassen van het 1-scenario (planningsnormen) betekent aanleg van een kunstgrasveld in Waskemeer (+ € 25.050 exclusief btw), afstoten van het korfbalveld in Makkinga (- € 6.045). Het afstoten van een veld in Appelscha en verkleinen van de trainingscapaciteit voor voetbal in Makkinga, zouden we niet op korte termijn doorvoeren en de situatie enkele jaren volgen. Formeel is volgens de planningsnorm de trainingscapaciteit voor voetbal in Oosterwolde afgestemd op de (norm)behoefte. De verenigingen ervaren hierin wel krapte. Als men in Oosterwolde 2,5 natuurgrasveld vervangt door 1 kunstgrasveld, dan stijgen de exploitatielasten verder met € 15.750,-. Bij de buitensport is gerekend met investeringsbedragen exclusief 21% btw. Het is geen zekerheid dat de btw verrekenbaar is en dat zal nader afgestemd moeten worden.

Diverse voetbalverenigingen hebben behoefte aan kunstgras, maar in het algemeen is aanleg van kunstgras veel duurder in de exploitatie en is het alternatief natuurgras toereikend. Ieder kunstgrasveld in de gemeente, dat in plaats komt van 2 natuurgrasvelden, betekent een kostenverhoging van € 20.605 (€ 39.205 -/- 2 * € 9.300). Eventueel zou in Oosterwolde een kunstgrasveld 2,5 natuurgrasveld kunnen vervangen als de verenigingen die optie ondersteunen.

Voor korfbal zouden we adviseren de komende 5 jaar de ontwikkeling te bekijken en het 0-scenario te volgen. Bij het 1-scenario hebben Haule en Donkerbroek samen een ruime accommodatie, maar het verplaatsen van een van beide verenigingen heeft de nodige praktische bezwaren. Deze afweging zou daarom op langere termijn bekeken kunnen worden. In Oldeberkoop heeft Lintjo een krappe accommodatie. In eerste instantie is het grasveld eventueel cultuurtechnisch te verbeteren. Verder kan Lintjo meer in Mejander trainen en beperkt gebruik van de restcapaciteit bij Sport Vereent is een mogelijkheid. Kunstgras zou ook een optie kunnen zijn, met dien verstande dat de veldbehoefte bij Lintjo afneemt.

Tabel 4.19 Opties korfbal

variant		Jaarlijkse mutatie exploitatie
27	0-scenario alle 5 accommodaties blijven/ Lintjo eventueel cultuurtechnische verbetering, en medegebruik Mejander, eerste 5 jaar ontwikkeling volgen en afhankelijk van de situatie dan vervolgplannen	€ 0
28	1-scenario Idem als 0-scenario en Lintjo beperkt medegebruik velden Sport Vereent Andere bestaande korfbalverenigingen geen verandering	€ 0
29	2-scenario Kunstgraskorfbal veld voor Lintjo Kunstgraskorfbal veld voor DIO Andere verenigingen geen verandering eerste 5 jaar ontwikkeling volgen en afhankelijk van de situatie dan vervolgplannen	+ € 5.000 (* btw) + € 5.000 (* btw)
30	Vergoeding voor zelfwerkzaamheid: onderhoud veld door verenigingen	PM

In een aantal situaties is het gebruik van de accommodaties minimaal en die situatie zal in de toekomst vaker voorkomen. De vraag is welke minimale bespeling de gemeente nodig acht. Een alternatief kan zijn dat in de toekomst een vereniging een bijdrage ontvangt om een accommodatie zelf te onderhouden.

De huidige organisatie waarbij het cultuurtechnisch onderhoud door de gemeente wordt uitbesteed aan een aannemer is efficiënt en de gemeente houdt zicht op het gebruik.

In het verleden heeft de gemeente er voor gekozen om het onderhoud van de opstallen over te dragen aan de gebruikers en de huur van de velden kwijt te schelden. Er zijn overwegingen om deze keuze te herzien. Gratis gebruik ontnemt de noodzaak bij de gebruiker om te komen tot een zekere veldbezetting. En daarnaast is er ongelijkheid met de tennisverenigingen die én zelf verantwoordelijk zijn voor hun opstallen én voor de banen en de inrichting. Ons advies is om de overwegingen nader te onderzoeken en in een termijn van 1 tot 2 jaar hier een standpunt over in te nemen.

Tot slot blijkt dat de gemiddelde verenigingsgrootte in de gemeente beperkt is en veel verenigingen hebben één of meer knelpunten. De gemeente wil vitalisering van verenigingen ondersteunen, mits daarvoor belangstelling is.

5.1 Samenvatting situatie zwembaden

De gemeente Ooststellingwerf beschikt over 2 openlucht zwembaden en een overdekt zwembad.

5.1.1 Overdekt zwemwater

Zwembad De Boekhorst is een overdekt zwembad en onderdeel van een sportcomplex met daarin ook een sporthal. Beheer en exploitatie zijn door de gemeente in handen gegeven van Laco Ooststellingwerf BV.

Het zwembaddeel bestaat uit:

- een 25 meter 5-banen wedstrijdbassin (25 x 12,5 meter = 312 m²), deels voorzien van een beweegbare bodem;
- een recreatiegedeelte met circa 90 m² wateroppervlak, een waterglijbaan met een separaat uitstortbad en diverse recreatieve elementen;
- een peuter/kleuterbassin (61 m²).

Het totale wateroppervlak van zwembad De Boekhorst is circa 463 m². Op basis van 'gangbare normen' is 430 m² een bij de gemeentegrootte passend zwemwateroppervlak. De 'badbezetting' van zwembad De Boekhorst (het aantal bezoekers / m²) is echter voor een zwembad gelegen binnen een dergelijk verzorgingsgebied lager dan gebruikelijk. Dat geldt voor vrijwel alle gebruikersgroepen van zwembad De Boekhorst. Het gemiddelde totaalbezoek van zwembad De Boekhorst over de laatste drie jaren was circa 78.600.

Richting 2030 is binnen de gemeente Ooststellingwerf sprake van ontgroening en vergrijzing van de bevolking. Het bestaande aanbod van recreatief zwemwater 'met toeters en bellen' is vooral interessant voor jeugd, jongeren en gezinnen. Indien er in de (nabije) toekomst mogelijkheden bestaan om het 'type' overdekt zwemwater aan te passen adviseren wij: minder specifiek recreatief zwemwater en meer functioneel doelgroepen zwemwater (meer geschikt voor ouderen). Ook bij de toekomstige lay-out, ontwerp en inrichting van een overdekt zwembad in Ooststellingwerf dient rekening te worden gehouden met de veranderende doelgroepen.

Voor meer achtergronden over bezoek en bezetting van zwembad De Boekhorst verwijzen wij naar Deel 1 (Analyse)

5.1.2 Onoverdekt zwemwater

Het Bosbad is een verwarmd openlucht zwembad gelegen in de bossen bij Appelscha. Het openluchtbad wordt in de zomermaanden druk bezocht, vooral door de vakantiegangers die in Appelscha en in de omgeving verblijven. Beheer en exploitatie zijn evenals dat van zwembad De Boekhorst in handen van Laco Ooststellingwerf BV. Het buitenbad is geopend vanaf eind april t/m begin september (circa 4 maanden/jaar). Het totale wateroppervlak is circa 1.100 m².

Zwembad Haulewelle is een openluchtzwembad in Haulerwijk. Beheer en exploitatie van zwembad Haulewelle is in handen van de Stichting Zwembad Haulewelle. De stichting huurt daarvoor een aantal professionele

krachten in en werkt daarnaast met vrijwilligers. Het wateroppervlak bedraagt circa 680 m². Ook dit openluchtbad is geopend van eind april tot 1 september (circa 4 maanden).

5.2 Vertrekpunt scenario's

De gemeente vraagt een uitwerking van het toekomstperspectief voor de zwembaden. Daarbij dient aandacht te worden geschonken aan drie scenario's:

- **0-scenario: Instandhouden van de huidige situatie**

Het in standhouden van de huidige drie zwembaden in combinatie met het instandhouden van de huidige eigendom- en exploitatieverantwoordelijkheden.

Zwembad	Eigenaar	Exploitant
Overdekt zwembad De Boekhorst	Gemeente Ooststellingwerf	Private exploitant (momenteel Laco)
Openluchtbad Bosbad	Stichting Bosbad ⁹	Private exploitant (momenteel Laco) ¹⁰
Openluchtbad Haulewelle	Stichting Zwembad Haulewelle	Stichting Zwembad Haulewelle ¹¹

- **Scenario 1: Eén centrale zwemvoorziening (een combi-zwembad in Appelscha)**

Een scenario waarbij de beide buitenbaden worden gesloten, en een nieuw combibad in Appelscha wordt gerealiseerd ter vervanging van zwembad De Boekhorst. (zwembad De Boekhorst).

Bij dit scenario komt er één centrale zwemvoorziening binnen de gemeente. De huidige jaarlijkse gemeentelijke bijdrage t.b.v. het Bosbad in Appelscha en zwembad Haulewelle in Haulerwijk komt bij dit scenario te vervallen. Het overdekte zwembad De Boekhorst in Oosterwolde wordt na de ingebruikname van het nieuwe combizwembad in Appelscha gesloopt.

Zwembad	Eigenaar	Exploitant
Nieuw combi-zwembad Appelscha	Gemeente Ooststellingwerf	Private exploitant
Overdekt zwembad De Boekhorst	N.v.t. (wordt gesloopt)	N.v.t. (wordt gesloopt)
Openluchtbad Bosbad	Stichting Bosbad	N.v.t. (exploitatiebijdrage stopt)
Openluchtbad Haulewelle	Stichting Zwembad Haulewelle	N.v.t. (exploitatiebijdrage stopt)

- **Scenario 2: Een ander scenario**

Scenario 2 is een scenario waarbij wordt uitgegaan van een andere zwembadconfiguratie dan hierboven genoemd. Ook kan sprake zijn van andere eigendom- en exploitatieverantwoordelijkheden. Dit scenario wordt door Drijver en Partners in de laatste paragraaf ingevuld.

⁹ De Stichting Bosbad is eigenaar van de opstallen en de sportspecifieke inrichting van het Bosbad.

¹⁰ Gemeente en Stichting Bosbad hebben een bestuursakkoord gesloten waarin de stichting toestemming verleent aan de gemeente een exploitatieovereenkomst te sluiten met exploitant Laco.

¹¹ De gemeente verschaft jaarlijks een subsidie met als doel het instandhouden van zwembad Haulewelle.

5.3 Korte impressie gebiedsagenda's en discussieavond

In de gebiedsagenda's is over de zwembaden het volgende gesteld:

- Zwembad De Boekhorst: Oosterwolde heeft een zwembad en wil deze als centrumplaats voor de gemeente behouden. Upgraden zwembad + sporthal Boekhorst.
- Bosbad Appelscha: Regiofunctie voor lokale zwembadliefhebber en (zwem)verenigingen en burger en recreatieve functie voor toerist. Actie: in stand houden.
- Zwembad Haulewelle: Heeft regiofunctie. Moet blijven bestaan. Afgelopen jaar fors geïnvesteerd. Veel vrijwilligers actief. Subsidiecontract met gemeente t/m 2014.

Tijdens de discussieavond is door de aanwezigen bevestigd dat men het overdekte zwembad In Oosterwolde ziet als een centrale overdekte zwemvoorziening voor de gehele gemeente. Het draagvlak voor het behouden van de beide openluchtzwembaden is ook sterk benadrukt:

Zwembad Haulewelle wordt gezien als een zeer belangrijke voorziening voor met name de inwoners vanuit Haulerwijk. De gegeven onderbouwing bestaat uit de feiten dat het bezoek voornamelijk afkomstig is vanuit dit dorp en het zwembad bestaansrecht heeft dankzij de inzet van een grote groep vrijwilligers vanuit het dorp.

Het behouden van het Bosbad werd door de aanwezigen vooral onderschreven vanwege het toeristisch/recreatieve belang van het openlucht zwembad: Het Bosbad vergroot de aantrekkingskracht van de aanwezige recreatiebedrijven.

5.4 Nut en noodzaak vervangende nieuwbouw zwembad De Boekhorst

Binnen scenario is wordt uitgegaan van sloop van zwembad De Boekhorst en (vervangende) nieuwbouw van een combi-zwembad in Appelscha.

Zwembad De Boekhorst is gebouwd in 1996. Het zwembad is op dit moment dus 17 jaar oud. Voor een overdekt zwembad is dat nog relatief 'jong'. In Nederland zijn talloze voorbeelden van overdekte zwembaden die zijn gerealiseerd in de jaren 80 en nog prima functioneren. De totale gebruikstijd, vanaf de oplevering tot en met de sloop, noemen we de levensduur van een zwembad. De levensduur van een zwembadcomplex wordt door verschillende factoren bepaald en is onder te verdelen in de economische, functionele, esthetische en bouwtechnische levensduur. Deze levensduur is afhankelijk van vele factoren; zoals de kwaliteit van onderhoud, de geografische ligging, toegepaste materialen, sociaal-maatschappelijke en economische ontwikkelingen, et cetera. Verder kan worden gesteld dat er jaarlijkse onderhoudskosten zijn om het complex gedurende de levensduur op een bepaald kwaliteitsniveau te houden, naar behoren te laten functioneren en een bepaalde representativiteit te laten behouden. Daarvoor wordt een MOP (meerjarenonderhoudsplan) opgesteld.

Financieel afgeschreven

Zwembad De Boekhorst is in 1996 gebouwd aan een bestaande sporthal (bouwjaar van de sporthal is 1970). De gemeente heeft er destijds voor gekozen om de lening ten behoeve van de bouw van het zwembad in 17 jaar af te schrijven. Feitelijk is er gekozen voor versnelde afschrijving omdat de gekozen economische afschrijvingstermijn een stuk korter is dan de bouwtechnische levensduur van het complex. Vanaf 2014 is de

totale kapitaallast van sportcomplex De Boekhorst afgenomen naar € 13.815 zodat zwembad De Boekhorst na 2014 financieel is afgeschreven.

Bouwtechnisch nog niet afgeschreven

Voor sportcomplex De Boekhorst is in augustus 2013 een meerjarenonderhoudsplan (MOP) opgesteld. Het MOP geeft aan welk onderhoud aan het gebouw en de installaties in de periode 2013-2023 moet worden uitgevoerd. De beschreven werkzaamheden zijn gepland in tijd (jaar van uitvoering) en geld (kosten voor het uitvoeren van de werkzaamheden). Zoals gesteld is het zwembad nog relatief jong (17 jaar oud). Het complex is bouwtechnisch nog niet afgeschreven. Bij uitvoering van de in de MOP aangegeven werkzaamheden is instandhouding tot en met 2023 geen probleem en naar verwachting is pas richting 2025-2030 sprake van bouwtechnische afschrijving van onderdelen en/of specifieke elementen van het zwembadcomplex. Het complex is dan 30-35 jaar oud.

De in de MOP geraamde kosten voor het meerjaren onderhoud en vervangingen voor het complex De Boekhorst in de periode 2013-2023 bedragen € 2.019.614, exclusief BTW (gemiddeld € 191.783 per jaar). 72% Van dit bedrag (totaal € 1.518.922) komt voor rekening van het zwembaddeel van het complex. Het restant (€ 590.692) is nodig voor het onderhoud van het sporthaldeel van het complex. De gemiddelde kosten toe te rekenen aan onderhoud en instandhouding van het zwembaddeel van het complex bedragen ongeveer € 138.000 per jaar (Bron: Meerjaren-onderhoudsplan De Boekhorst – Oosterwolde, 9 augustus 2013, Geuze Bouwconsult).

Functionele beperkingen

Zwembad De Boekhorst is een multifunctioneel zwembadcomplex: het beschikt over een klein recreatiebassin (voorzien van recreatieve elementen en een waterglijbaan met een apart uitstortbassin) en een 25-meter wedstrijdbassin met een beweegbare bodem waardoor het bassin ook geschikt is voor instructie en doelgroepen. Dat maakt het zwembad geschikt voor alle 'gebruikelijke' bezoekersgroepen, maar heeft ook als gevolg dat het zwembad niet echt onderscheidend is van andere zwembadcomplexen. Zwembaden in de regio beschikken bijvoorbeeld over een groter/specifieker aanbod voor recreanten of zijn veel 'flexibeler' te gebruiken voor instructie en doelgroepactiviteiten door de aanwezigheid van een separaat (multifunctioneel) instructie/doelgroepenbassin.

Binnen De Boekhorst is sprake van een kleinschalig aanbod van recreatiezwemwater. Het zwembad is op dit gebied daardoor te weinig onderscheidend ten opzichte van (grotere) zwembadcomplexen in de regio (zoals Drachten en Assen). Dit gegeven is een beperking van het huidige zwembad in Ooststellingwerf en blijkt ook uit het feit dat lokale jeugd/jongeren niet 'super-enthousiast' is over het recreatiebassin van De Boekhorst en blijkt ook uit het beperkte aantal recreatieve bezoekers (NB: Naast de omvang en inrichting van het zwembad is ook de locatie en het beperkte aantal openstellingsuren een mogelijke verklaring voor het beperkte recreatieve bezoek: voor een recreatief overdekt zwembad is Appelscha in de zomermaanden een geschiktere locatie en met een ruimere openstelling zou het bezoek naar onze mening nog wel iets kunnen toenemen).

Een tweede functionele beperking van het complex (vooral naar de toekomst) vormt het beperkte aanbod van instructiezwemwater c.q. doelgroepenzwemwater. Momenteel wordt ten behoeve van deze activiteiten gebruik gemaakt van het wedstrijdbassin met de daarin aanwezige beweegbare bodem. Richting 2030 is binnen de gemeente Ooststellingwerf sprake van ontgroening en vergrijzing van de bevolking. Als gevolg van een ouder wordende bevolking is er in de toekomst waarschijnlijk minder vraag het recreatieve zwembassin en ontstaat naar verwachting meer behoefte aan functioneel doelgroepen zwemwater.

Het is de vraag of de (sterker wordende) functionele beperkingen voldoende aanleiding kunnen zijn voor vervangende nieuwbouw. Gezien het feit dat het complex bouwkundig nog lang niet is afgeschreven, en nog maar de vraag is of en wanneer er sprake kan zijn van nieuwbouw, pleiten wij voor 'creatief gebruik' van de aanwezige bassins/voorzieningen voor de op langere termijn veranderende bezoekersgroepen.

Is de huidige locatie een beperking?

Ooststellingwerf beschikt over één overdekt zwembad gelegen in Oosterwolde, de grootste kern van de gemeente. Oosterwolde is centraal gelegen binnen de gemeente (en is de meest centraal gelegen kern van de gemeente). Een betere locatie voor een overdekt zwembad voor de inwoners van de gemeente Ooststellingwerf is eigenlijk niet mogelijk. Voor een aantal kernen van Ooststellingwerf bestaan er alternatieven (nabijgelegen overdekte zwembaden in buurgemeenten).

Is een andere locatie, bijvoorbeeld Appelscha, een betere locatie

De zwembaden in de gemeente richten zich primair op de eigen inwoners, maar ook toeristen vormen een belangrijke doelgroep. Vooral voor Bosbad Appelscha vormen toeristen en dagrecreanten een belangrijke doelgroep. Bosbad Appelscha is voor de in en rond Appelscha gelegen recreatiebedrijven een belangrijke attractie. De 'waarde' van deze attractie wordt echter sterk bepaald door het weer (c.q. de kwaliteit van de zomer). Bij een lange en warme zomer is het Bosbad een meer belangrijke attractie dan bij een natte, koude zomer. In een land als Nederland moet een recreatieondernemer in alle weerssituaties de gasten iets kunnen bieden. En niet alleen in de zomer, maar ook in het voor- en naseizoen. De toevoeging van een overdekt zwembad aan de huidige voorzieningen van het Bosbad zal naar verwachting een belangrijke bijdrage leveren aan de seizoensverlenging van het Bosbad én van de nabijgelegen recreatiebedrijven.

Uit het door Drijver en Partners uitgevoerde onderzoek blijkt dat het huidige zwemwateroppervlak toereikend is voor het aantal inwoners van Ooststellingwerf, nu en in de toekomst. Zwembad De Boekhorst biedt zelfs nog voldoende ruimte voor het uitbreiden van het aantal bezoekers (zowel in badbezetting als openstelling).

De realisatie van een nieuw overdekt zwembad in Appelscha zal ten koste gaan van het bezoek en het exploitatieresultaat van zwembad De Boekhorst: een nieuw overdekt zwembad in Appelscha in combinatie met het instandhouden van zwembad De Boekhorst is daarom geen goed idee. (NB: Instandhouding van zwembad De Boekhorst zal overigens ook de exploitatie van een nieuw overdekt zwembad in Appelscha sterk negatief beïnvloeden.

Bij een scenario waarbij sprake is van vervangende nieuwbouw in Appelscha (de bouw van een nieuw overdekt zwembad op het terrein van het Bosbad in combinatie met de sloop van zwembad De Boekhorst verwachten wij de volgende effecten:

- Een afname van het aantal recreatieve bezoeken van inwoners uit Oosterwolde;
- Een toename van het aantal bezoeken door toeristen die verblijven in en rond Appelscha als gevolg van (1) beschikbaarheid van dichtbij gelegen zwembad en (2) beschikbaarheid van een overdekt zwembad in voor- en naseizoen van vakanties.
- Een afname van het doelgroepenbezoek, zwemlesbezoek en gebruik door verenigingen als gevolg van de minder centrale ligging binnen de gemeente (zie ook brief ZCNF'34 30-3-2011 aan B&W en raadsfracties waarin ze aangeeft dat minder dan 5% van haar leden uit Appelscha en omgeving komt).

5.5 Kosten instandhouding zwembad De Boekhorst

Tabel 5.1 geeft een beeld van de huidige exploitatie van het zwembad De Boekhorst (kosten/baten als gemeente het zou exploiteren).

Tabel 5.1 Huidige exploitatie zwembad De Boekhorst (indicatie)

Kapitaallasten	€ 99.000
Onderhoud	€ 138.000
Energie	€ 108.000
Overige kosten bedrijfsvoering	€ 313.100
Lasten	€ 658.100
Baten verhuur en horeca	€ 294.000
Exploitatiesaldo	-€ 364.100

De kapitaallasten zijn in 2013 nog circa 1 ton. In 2014 zijn de kapitaallasten voor het zwembad nog circa € 11.000. Bij de post 'onderhoudskosten' is uitgegaan van het aan het zwembad De Boekhorst toe te rekenen gemiddelde bedrag zoals dat is opgenomen binnen de MOP voor de periode 2013-2023.

Wij gaan er van uit dat in de toekomst de tarieven jaarlijks worden geïndexeerd en indien noodzakelijk worden aangepast aan de jaarlijkse kostenstijgingen van personeelskosten, energiekosten en overige kosten. De ervaring leert dat dan kan worden uitgegaan van een jaarlijkse stijging van het exploitatietekort van circa 1½ %.

5.6 Kosten vervangende nieuwbouw overdekt zwembad

Indien de gemeente kiest voor de realisatie van een combizwembad in Appelscha en daaraan gekoppeld de sloop van het zwembad in Oosterwolde bestaat het Programma van Wensen voor dit combibad globaal uit de volgende onderdelen:

1. Instandhouding van de huidige bassins van openluchtwembad Bosbad.
Vooralsnog gaan wij uit van instandhouding van de huidige bassins. Mogelijk kan er sprake zijn van verkleining van het zwemwateraanbod door één of meerdere bassins te verkleinen en/of af te stoten. Daarmee kan mogelijk worden bespaard op energiekosten en personeelskosten. Nader onderzoek naar kosten (bouwkundige aanpassingen en aanpassing installatie), baten (mogelijke besparingen) en terugverdientijden is daarvoor noodzakelijk.
2. Uitbreiding van het bestaande complex met een overdekt zwembad. Vooralsnog gaan wij uit van een configuratie met een zwemwateroppervlak dat vergelijkbaar is met zwembad De Boekhorst:
 - o een multifunctioneel wedstrijdbassin (5 banen) van 25x12,5 meter, over een lengte van 9 meter voorzien van een beweegbare bodem;
 - o een recreatiebassin van circa 100 m², voorzien van diverse recreatieve elementen;
 - o een ondiep peuter/kleuterbassin van 50 m²;
 - o een gecombineerde natte/droge horeca;
 - o een multifunctionele vergader-/verenigingsruimte.

De stichtingskosten van een dergelijk zwembad worden door ons begroot op circa € 7 miljoen, exclusief BTW.

Tabel 5.2 Investeringsraming nieuw overdekt zwembad Appelscha

Investeringsraming nieuw overdekt zwembad op terrein Bosbad Appelscha		
Grondgerelateerde kosten		€ -
Bouwkosten (bouwkundige werken, installaties en vaste inrichtingen)		€ 5.531.000
Entree + balie/kassa + centrale hal	€ 567.000	
Kleedruimten binnenzwembad	€ 591.000	
Zwemzalen binnenzwembad	€ 3.366.000	
Horeca	€ 186.000	
Tribune	€ -	
Personeelsruimten	€ 195.000	
Techniekrumten	€ 626.000	
Inrichtingskosten buiten bouwkosten (stelposten)		€ 126.000
Bijkomende kosten (stelposten)		€ 1.331.000
<i>Totaal investeringskosten exclusief BTW</i>		<i>€ 6.990.000</i>

Bij de berekening van de stichtingskosten zijn de volgende uitgangspunten meegenomen:

Uitgangspunten algemeen
Prijspeil augustus 2014
Prijzen o.b.v. m2-kengetallen referentie-accommodaties en recente aanbestedingen
Functioneel ambitieniveau
Architectonisch ambitieniveau: eenvoudig
Exclusief
Grondgerelateerde kosten
Extra investeringen in duurzame energiebronnen
Sloopkosten huidige opstellen en herstelkosten Sporthal De Boekhorst in Oosterwolde
Boekwaarden huidige zwembad

Onderhoudskosten na nieuwbouw

De jaarlijkse onderhoudskosten voor het aan het complex toe te voegen overdekte zwembad zijn gebaseerd op percentages van de bouwkosten. De kosten voor het jaarlijkse facilitair onderhoud bedragen € 48.000 en begroten wij als volgt:

<i>Facilitair onderhoud</i>		€ 48.000
Onderhoud - gebouw	0,50% van bouwkosten	€ 27.700
Onderhoud - installaties	0,25% van bouwkosten	€ 13.800
Onderhoud - inventaris	5,00% van losse inrichtingen	€ 6.300

Daarnaast dient rekening te worden gehouden met (reservering voor) groot onderhoud en vervangingsinvesteringen. Daarvoor ramen wij 1,5% van de bouwkosten: jaarlijks € 83.000 (vanaf jaar 1).

De totale onderhoudskosten komen daarmee op € 131.000. (NB: De onderhoudskosten voor instandhouding en onderhoud van zwembad De Boekhorst waren begroot op € 138.000). De instandhoudingskosten voor zwembad De Boekhorst en een op het terrein van het Bosbad (bij te bouwen overdekt zwembad komen met elkaar overeen.

Jaarlijkse (gemeentelijke) kapitaallasten

De stichtingskosten worden door de gemeente lineair afgeschreven met een rentepercentage van 2,5%. Voor zwembaden adviseren wij uit te gaan van een gemiddelde afschrijvingstermijn van 31 jaar. In het eerste jaar geeft dit een jaarlast van ruim € 400.000. In jaar 31 is de jaarlast afgenomen tot € 231.000. Gemiddeld is de jaarlast (kapitaallast) ruim € 315.000. De gemeentelijke kapitaallast voor het complex De Boekhorst (zwembad en sporthal) bedragen in 2014 circa € 14.000 waarvan circa € 11.000 voor het zwembad. Bij nieuwbouw nemen de gemeentelijke kapitaallasten gemiddeld met circa € 300.000 toe.

Totaal gemeentelijke kosten

Wij verwachten dat de overige kosten en baten in grote lijnen overeenkomen met de kosten en baten van zwembad De Boekhorst. De bezoekers stroom van het nieuwe zwembad zal zoals eerder aangegeven afwijken van de bezoekersstroom van De Boekhorst: jaarrond minder recreatief bezoek van inwoners uit Oosterwolde, in voor- en najaar meer recreatief bezoek van toeristen, afname van bezoek door doelgroepen, zwemlessen en verenigingsbezoek. Welke consequenties dit heeft voor de inkomsten van het zwembad is afhankelijk van het verdienmodel van het zwembad (bijvoorbeeld hoe en wat betalen campinggasten?). Vooralsnog gaan wij uit van gelijkblijvende inkosten en een exploitatietekort (exclusief kapitaallasten) dat overeenkomt met dat van zwembad De Boekhorst.

Indien nu wordt gekozen voor nieuwbouw is de gemeente voor de komende 10 jaar jaarlijks € 3 ton duurder uit dan bij instandhouding van het zwembadcomplex in Oosterwolde. Deze stijging van kosten komt vrijwel geheel voor rekening van de financieringslasten. Bij deze berekening is geen rekening gehouden met een financiële bijdrage door bijvoorbeeld recreatieondernemingen. Een ander model is een model waarbij de gemeente zich volledig terugtrekt als eigenaar van een overdekt zwembad en de realisatie en exploitatie overlaat aan de recreatiebedrijven in Appelscha. De gemeentelijke rol kan zij dan beperken tot het leveren van een jaarlijkse financiële bijdrage waarmee het gebruik van het zwembad door inwoners en verenigingen uit Ooststellingwerf mogelijk wordt gemaakt.

5.7 Wel of niet behouden van de openluchtwembaden?

5.7.1 Zwembad Haulewelle

Stichting Zwembad Haulewelle is eigenaar en exploitant van het openluchtwembad Haulewelle. De gemeente heeft op 2005 een overeenkomst gesloten met de stichting waarmee de uitgangspunten en voorwaarden voor de budgetsubsidiering zijn geregeld. De stichting is verantwoordelijk voor de instandhouding, het beheer en de exploitatie van het openluchtwembad en staat garant voor een minimum aantal openstellingsuren. De stichting ontvangt van de gemeente jaarlijks een subsidiebedrag. Het bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de CPI-index. Uitgangspunt is het subsidiebedrag over 2005, te weten € 50.000. De subsidie in 2013 was € 54.824.

Het bestuur van de stichting Haulewelle bestaat uit vijf vrijwilligers. Onder het bestuur zijn verschillende werkgroepen actief (o.a. voor toezicht, receptie en horeca, activiteiten, bouwkundig en groen onderhoud, technisch onderhoud). Andere bij het openluchtwembad betrokken organisaties zijn Zwemclub De Wellerobben en de Vrienden van Haulewelle (zorgt via acties en evenementen voor extra inkomsten ten behoeve van aanschaf materialen, verfraaiing van het complex of voor noodzakelijk onderhoud).

Zwembad Haulewelle is een laagdrempelige en zeer toegankelijke voorziening voor met name gezinnen en de jeugd maar ook van een grote groep ouderen uit Haulerwijk en de omliggende kernen. Het bezoek bestaat vooral uit inwoners van deze kern. Daarnaast is een grote groep vrijwilligers (bijna jaarrond) voor het zwembad actief. Dat maakt zwembad Haulewelle een belangrijke maatschappelijke voorziening.

De gemeente draagt sinds 2005 jaarlijks een bedrag tussen € 50.000 en € 55.000 bij het zwembad. In vergelijking met de meeste openluchtwembaden in Nederland is dat een laag bedrag. (NB: Landelijk is sprake van een zeer ruime bandbreedte, in sommige gevallen is sprake van een jaarlijks bijdrage voor instandhouding, beheer en exploitatie van een groot openluchtwembad (groter dan Haulewelle) van ruim € 250.000.

Het maatschappelijk rendement van zwembad Haulewelle is relatief hoog en de kosten zijn relatief laag. Instandhouding van zwembad Haulewelle en voortzetting van de contractrelatie lijkt daarom voor de hand te liggen. Deze contractrelatie is er, conform de huidige situatie, op gericht de toegankelijkheid van het zwembad voor inwoners van de gemeente te waarborgen.

5.7.2 Bosbad Appelscha

Voor het beheer en de exploitatie van het Bosbad is door de gemeente een exploitatieovereenkomst gesloten met Laco Ooststellingwerf BV. Laco Ooststellingwerf is beheerder/exploitant van het Bosbad, maar ook van zwembad/sporthal De Boekhorst en sporthal De Bongerd.

De jaarlijkse exploitatie (los van wie de exploitatie uitvoert) is voor het Bosbad weergegeven in tabel 5.3.

Tabel 5.3 Huidige exploitatie zwembad Bosbad (indicatie)

Kapitaallasten	€ 0
Onderhoud	€ 98.000
Energie	€ 23.000
Overige kosten bedrijfsvoering	€ 200.600
Lasten	€ 321.600
Baten verhuur en horeca	€ 145.000
Exploitatiesaldo	-€ 176.600

Het exploitatiesaldo van het Bosbad valt met -€ 176.600 weliswaar binnen de eerdergenoemde landelijke bandbreedte (er zijn openluchtbaden waarbij dit bedrag oploopt naar meer dan € 250.000) maar indien het bezoekersaantal in ogeschouw wordt genomen zijn de kosten erg hoog: per bezoek dient circa € 3,80 te worden bijgelegd (uitgaande van circa 45.000 bezoeken). Het grootste deel van het bezoek van Het Bosbad zijn (geregistreerde) campinggasten (iets meer dan de helft). Abonnementen (vaak bewoners) en losse verkoop vertegenwoordigen beide iets minder dan een kwart van het bezoek.

De gemeentelijke subsidie/bijdrage ten behoeve van de instandhouding en exploitatie van het Bosbad kan derhalve voor een belangrijk deel worden gezien als een 'impulssubsidie' de bevordering van het toerisme in dat deel van de gemeente.

Binnen de huidige constructie is de gemeente contractpartner voor de private exploitant en daarmee eigenlijk ook initiatiefnemer en (mede) risicodragers voor deze (zeker ook voor de recreatiebedrijven) belangrijke voorziening. Vanzelfsprekend kent het Bosbad ook voor de eigen bevolking een zeker maatschappelijk nut omdat een deel van het bezoek bestaat uit inwoners van Appelscha en de regio. Naar de toekomst is het echter

de vraag of de gemeente haar huidige taak en verantwoordelijkheden naar het Bosbad wil behouden ofwel (een deel van) deze taken wil overdragen naar andere belanghebbenden.

Naar de toekomst zijn er voor het beheer en de exploitatie drie opties waaruit kan worden gekozen:

1. Een organisatie die reeds zwembaden beheert en exploiteert (Conform de huidige situatie waarbij beheer en exploitatie in handen is gegeven van Laco);
2. Een op te richten beheerstichting, die de activiteiten zo veel mogelijk door vrijwilligers laat uitvoeren (Conform de situatie in Haulerwijk);
3. Een tussenvorm met zowel betaalde als vrijwillige personele inzet.

Indien de gemeente haar verantwoordelijkheid naar zwembaden in de toekomst zou willen beperken naar zwemvoorzieningen voor overdekt zwemmen (nu: zwembad De Boekhorst), ligt optie 1 niet voor de hand. Meer voor de hand liggende opties zijn dan optie 2 en optie 3.

Inzetten van voldoende vrijwilligers haalbaar?

Er zijn talloze voorbeelden van openluchtwembaden, waarbij de personele inzet gedeeltelijk door vrijwilligers wordt ingevuld. Zwembaden die *volledig* op vrijwilligers 'draaien' zijn zeldzaam, maar ze bestaan wel (een mooi en succesvol voorbeeld daarvan is zwembad Haulewelle). In de meeste gevallen gaat het echter om een zwembad dat uit één klein en niet al te diep bassin (tot 1,40 meter) bestaat en waar bezoekers alleen recreatief kunnen zwemmen.

Uit de analyses die in het kader van dit onderzoek zijn uitgevoerd, alsmede de ervaringen elders in het land, verwachten wij dat het niet reëel is om aan te nemen dat het Bosbad in Appelscha volledig door vrijwilligers kan worden geëxploiteerd. Er bestaat breed draagvlak voor de stelling, dat bepaalde taken die dienen te worden gedaan binnen een groot zwembadcomplex niet zonder meer door vrijwilligers kunnen worden uitgevoerd. Daarbij gaat het, naast de bedrijfsleiding, vooral om de taken 'in en om het water': het zelfstandig toezicht houden en afhankelijk van de aangeboden activiteiten het lesgeven. Dat heeft vooral met kennis, expertise en verantwoordelijkheid te maken. Het adagium is: "professioneel als het moet, vrijwillig als het kan". Taken waarbij wel vrijwilligers kunnen worden ingezet, zijn onder andere: schoonmaak, groen en klein onderhoud, kassa/receptie, horeca, ondersteuning van het toezicht en incidentele activiteiten/evenementen.

Daarnaast wordt in de gesprekken die wij hebben gevoerd met verschillende beheerorganisaties het belang van continuïteit benadrukt: er dient minimaal één vaste, professionele, betaalde medewerker te zijn. Deze medewerker kan bij voorkeur niet alleen toezicht houden en lesgeven, maar ook een bepaalde coördinerende rol in de dagelijkse bedrijfsvoering hebben. Overigens is in de meeste voorbeelden sprake van minimaal twee betaalde krachten, al was het maar omdat de organisatie anders zeer afhankelijk is van één persoon.

Er is nog een andere reden waarom het Bosbad zo goed als zeker niet uitsluitend door vrijwilligers kan worden geëxploiteerd. Dat heeft met het vrijwilligerspotentieel te maken. In de praktijk blijkt, dat het voor veel openluchtwembaden lastig is om grote aantallen vrijwilligers structureel – dat wil zeggen: niet alleen voor incidentele activiteiten – in te zetten. Vrijwillig is namelijk niet vrijblijvend: mensen worden ingeroosterd, moeten zelf vervanging regelen, tekenen een overeenkomst en zijn in de verzekering van de exploitant opgenomen. Dat laat onverlet dat er manieren zijn om het potentieel zo groot mogelijk te maken en dat zo goed mogelijk te benutten. Daarbij moet wel worden bedacht, dat in vele sectoren tegenwoordig een sterker beroep op de zelfwerkzaamheid en inzet van burgers wordt gedaan en dat de organisaties die daarin werkzaam zijn gedeeltelijk 'in dezelfde vijver van vrijwilligers vissen'.

In de verschillende door Drijver en Partners uitgevoerde onderzoeken is duidelijk gebleken, dat er in elk geval één factor van groot belang is bij het werven van vrijwilligers: het zwembad moet echt 'hun bad' zijn. Concreet betekent dit, dat het bad niet door een grotere partij van buiten moet worden geëxploiteerd. Een landelijke commerciële marktpartij zal niemand bereid vinden om voor niets in het zwembad te werken. (NB: Ook deze factor sluit optie 1 uit). Een lokale organisatie zorgt daarentegen voor een gevoel van lokale betrokkenheid en het idee dat medewerkers nauw bij het reilen en zeilen van het bad betrokken zijn, in plaats van dat er 'van hogerhand' of 'van buiten af' allerlei beslissingen worden genomen waarover ze niets te zeggen hebben. Voor een deel gaat het hierbij om gevoel en beeldvorming, maar ook die zijn van belang als mensen moeten besluiten of ze een deel van hun vrije tijd voor het zwembad willen 'opofferen'. Dat laat overigens onverlet dat het mogelijk is om bepaalde kennis en expertise bij een grotere partij in te huren, bijvoorbeeld als het gaat om management en administratie. Dat is ook goed voor de continuïteit van de organisatie, bijvoorbeeld als er onverwacht een vaste, betaalde medewerker wegvalt.

Voor een structurele rol van vrijwilligers bij de exploitatie van het Bosbad is het belangrijk om een en ander te institutionaliseren en voor een stabiele basis te zorgen. Dat betekent het voor langere tijd binden van vrijwilligers en het continu aanvullen van de 'vrijwilligersvijver' met nieuwe mensen. Lokale netwerken zijn daarvoor cruciaal.

Wederom verwijzen wij naar het voorbeeld 'dichtbij huis': De Stichting Zwembad Haulewelle beschikt over veel ervaring. Daarnaast spelen de 'Vrienden van Haulewelle' een belangrijke rol bij het vinden van vrijwilligers en sponsors, het organiseren van activiteiten en het promoten van het bad.

Combinatie van betaalde en vrijwillige personele inzet

De derde door ons genoemde optie 'combinatie van betaalde en vrijwillige personele inzet' kan worden gezien als een model waarbij het Bosbad onder verantwoordelijkheid en onder de vlag van de recreatieondernemers zou kunnen worden geëxploiteerd. Het beheer en exploitatie van een openluchtwembad is niet de 'core business' van de recreatieondernemingen in Ooststellingwerf. Zij staan daarom waarschijnlijk op voorhand niet 'te trappelen' om het Bosbad te gaan exploiteren.

Optie 3 lijkt sterk op optie 2, in die zin dat er in beide gevallen sprake is van exploitatie van het zwembad door een lokale stichting. Het bestuur van deze stichting kan (deels) worden gevormd door de recreatiebedrijven.

In principe gelden dus dezelfde voordelen als bij optie 2, met dien verstande dat er met betrekking tot de vrijwilligers dan wel sprake moet zijn van een manier om hun betrokkenheid te waarborgen. Hierbij is het een groot voordeel, dat het om een *lokale* stichting gaat, die bovendien een breed netwerk heeft.

Deelname van de lokale recreatiebedrijven in een stichting die wordt belast met het beheer en exploitatie van het Bosbad biedt in potentie belangrijke voordelen ten opzichte van de huidige situatie.

- De gemeente kan haar betrokkenheid bij het beheer en de exploitatie van openluchtwembaden (conform de regeling in Haulerwijk) volledig afbouwen en zich concentreren op de instandhouding, het beheer en de exploitatie van het overdekte zwembad in Oosterwolde.
- Net als in Haulerwijk gaat het om een lokaal gewortelde stichting. Natuurlijk is de vraag van belang, of de recreatiebedrijven bereid zijn om in de stichting en in de exploitatie te participeren. Dat zal mede afhankelijk zijn van de toekomstige gemeentelijke financiële 'subsidie'. Wij gaan er daarbij van uit dat er conform de situatie in Haulerwijk in de toekomst sprake kan zijn van een jaarlijkse gemeentelijke subsidie waarmee de openstelling en toegankelijkheid voor de inwoners van de gemeente kan worden gegarandeerd.

5.8 Conclusies zwembaden

Nieuwbouw van een overdekt zwembad bij het Bosbad in Appelscha leidt in vergelijking met instandhouding van zwembad De Boekhorst tot aanzienlijk hogere kosten voor de gemeente (de komende 10 jaar zijn de 'meerkosten' circa 3 ton). De meerkosten zijn vnl. financieringskosten.

Indien de realisatie van een combi-zwembad in Appelscha (i.c.m. de sloop van zwembad De Boekhorst) de voorkeur heeft dient rekening te worden gehouden met minder bezoek door inwoners van de gemeente en meer bezoek door toeristen. Het ligt dan ook voor de hand dat bij de bouw van een overdekt zwembad in Appelscha (in combinatie met het Bosbad vormt dit een combi-zwembad) een veel grotere verantwoordelijkheid en financiële betrokkenheid wordt gevraagd van de recreatiebedrijven in dit deel van de gemeente. De gemeente kan haar rol dan beperken tot het verstrekken van een jaarlijkse subsidie waarmee de toegang van inwoners en verenigingen wordt geregeld.

Drijver en Partners is van mening dat er voldoende aanleiding is voor de instandhouding van zwembad Haulewelle en de voorzetting van de contractrelatie met de gemeente.

De gemeente kan in de toekomst haar verantwoordelijkheden en directe betrokkenheid beperken tot overdekt zwemmen. Het eigendom en de verantwoordelijkheid voor instandhouding, beheer en exploitatie wordt dan overgelaten aan een op te richten lokale stichting waarbij sprake is van een sterkere verantwoordelijkheid en betrokkenheid van de lokale recreatiebedrijven.

Toekomstscenario 2 kan dan als volgt worden ingevuld:

Zwembad	Eigenaar	Exploitant
Overdekt zwembad De Boekhorst	Gemeente Ooststellingwerf	Private exploitant (nieuwe aanbesteding)
Openluchtbad Bosbad	Stichting Bosbad of nieuwe lokale stichting (tevens beheerder/exploitant) ¹²	Lokale stichting ¹³
Openluchtbad Haulewelle	Stichting Zwembad Haulewelle	Stichting Zwembad Haulewelle ¹⁴

¹² Nader onderzoek gewenst

¹³ Beheer en exploitatie deels door betaalde krachten en deels door vrijwilligers. De gemeente verschaft jaarlijks een subsidie met als doel het instandhouden van het Bosbad.

¹⁴ De gemeente verschaft jaarlijks een subsidie met als doel het instandhouden van zwembad Haulewelle.

6.1 Aanleiding

De gemeente Ooststellingwerf (bijna 26.000 inwoners) heeft een gevarieerd aanbod sportvoorzieningen verdeeld over de 13 kernen van de gemeente. De gemeente heeft te maken met een aantal veranderingen, dat vraagt om herbezinning op de gewenste sportaccommodaties

- De gemeente zal te maken krijgen met krimp en vooral met een verandering van de bevolkingssamenstelling (minder jeugd, meer ouderen). Ook heeft de gemeente te maken met autonome veranderingen in de sportbehoefte en sportgedrag.
- Diverse accommodaties zijn op leeftijd en er zijn ideeën voor vervangende nieuwbouw (een eventueel combibad in Appelscha ter vervanging van de Boekhorst en een nieuwe sporthal in Oosterwolde). De vraag is in hoeverre nieuwbouw of renovatie wenselijk is. In Donkerbroek ligt de wens tot upgradung van het gymlokaal naar een sportzaal.
- Laco exploiteert de sporthal in Haulerwijk, het sportcentrum in Oosterwolde en het Bosbad in Appelscha tot eind 2016. Exploitant Van der Duim exploiteert de sporthal in Appelscha t/m 30 juni 2017. De gemeente moet tijdig een standpunt innemen over de toekomstige exploitaties.
- In juni 2013 is door de raad een motie aangenomen om onderzoek te doen naar de mogelijke aanleg van kunstgrasvelden. Hierbij dient de mening van verenigingen te worden meegenomen, de voor- en nadelen van kunstgras moeten in beeld worden gebracht en de financiële gevolgen.

Deze samenvatting geeft in hoofdlijnen de toekomstige visie op de sportaccommodaties in Ooststellingwerf. De rapportage bestaat uit twee onderdelen: een deelrapport Analyse waarin vooral onderzoekmatig is gekeken met de nadruk op het gebruik nu en in de toekomst en de huidige kosten) en een deelrapport Visie (het onderhavige deelrapport).

Deze deelrapportage Visie richt zich op de gewenste voorzieningen voor binnensport, buitensport en zwembaden voor de komende 20 jaar in de gemeente Ooststellingwerf, met daarbij inzicht in behoeften, verwacht gebruik, financiële lasten voor de gemeente (en gebruikers), de meest geschikte vorm van exploitatie en beheer.

De gemeente heeft bij de aanvang van de studie drie mogelijke toekomstscenario's onderscheiden:

- Een 0-scenario, dat uitgaat van instandhouding van de huidige zwembaden, sporthallen en sportvelden;
- Een 1-scenario dat voorziet in sluiting van de huidige buitenbaden en de ontwikkeling van een nieuw combibad in Appelscha gecombineerd met de ontwikkeling van een nieuwe sporthal in Oosterwolde, sluiting van sportcomplex Boekhorst en afstoting van sportvelden boven de NOC*NSF-planningsnormen.
- Een tussenscenario, waarin de instandhouding van (een deel van) de huidige zwembaden en sporthallen eventueel wordt gecombineerd met (gedeeltelijke) nieuwbouw en met heroriëntatie op de sportvelden waarbij kunstgrasvelden ter vervanging worden gerealiseerd zodat alle verenigingen worden gefaciliteerd.

De drie scenario's staan centraal bij de uitwerking van de visie. Gedurende de uitwerking van de studie is er voor gekozen om naast het 0-scenario meer modulair de mogelijkheden te behandelen, om keuzes niet bij voorbaat uit te sluiten.

6.2 Werkwijze

Voor het opstellen van de Analyse is gebruik gemaakt van informatie van onder andere de gemeente, bonden, ministerie van OC en W, provincie en een enquête onder verenigingen. Op 24, 25 en 26 juni 2014 zijn drie bijeenkomsten georganiseerd voor verenigingen, buurt- en dorpsverenigingen, onderwijsinstellingen, andere belanghebbenden en raadsleden (als toehoorder). In deze bijeenkomsten is een conceptversie van het onderdeel Analyse besproken en is gediscussieerd over de mogelijkheden in de toekomst. De Visie is gebaseerd op de Analyse en daarbij zijn aanvullende interviews uitgevoerd (Stellingwerf College, Laco). Voor de berekeningen van nieuwbouw en exploitatieramingen is gebruik gemaakt van kengetallen van Drijver en Partners en informatie van de gemeente. Voor de raming van onderhoud zijn meerjaren onderhoudsprogramma's van de gemeente gehanteerd.

6.3 Uitgangspunten sportaccommodatiebeleid

De basis voor het sportaccommodatiebeleid is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

1. Het aanbod aan accommodaties willen we zo veel mogelijk afstemmen op de behoefte. Bij uitbreiding moet sprake zijn van een duurzame (stabiele) behoefte voor langere termijn. Structurele overcapaciteit willen we voorkomen, omdat die uitgaven gebruikt kunnen worden voor andere doeleinden (binnen of buiten de sportbegroting).
2. Bij de behoeftebepaling zal de gemeente planningsnormen en –richtlijnen van bonden richtinggevend interpreteren (dus niet onvoorwaardelijk) en alle relevante omstandigheden meewegen, zoals bijvoorbeeld nut en noodzaak, alternatieven en de mate waarin een tekort of overschot aanhoudt.
3. Bij de planning van sportaccommodaties heeft gebiedsgericht werken de voorkeur. De afstemming van vraag en aanbod vindt plaats op gebiedsniveau, met uitzondering van overdekt zwemwater. Gebiedsgericht denken vraagt ook afstemming met buurgemeenten.
4. De voorzieningen zijn functioneel en van voldoende kwaliteit. Wanneer gebruikers meer kwaliteit wensen, dan kunnen zij de meerkosten financieren.
5. De sportaccommodaties zijn voor de gemeente financieel in stand te houden (korte en lange termijn).
6. Er is een voorkeur voor lokale betrokkenheid en zelfwerkzaamheid bij de instandhouding van de sportaccommodaties, voor zover dat verantwoord is (gewaarborgd).
7. We zijn voorstander van samenwerking tussen en eventueel samengaan van verenigingen en verbreding van verenigingen als dat leidt tot sterkere verenigingen. De gemeente kan hierin een stimulerende en faciliterende rol spelen, maar de keuze ligt bij verenigingen zelf.

6.4 Visie binnensport

In het 0-scenario blijven de kosten voor de binnensport ongeveer gelijk. Met een renovatie van De Boekhorst kunnen de jaarlijkse kosten toenemen met € 21.000 tot € 29.000.

Bij nieuwbouw nemen de kosten toe met € 72.500 tot € 114.700 per jaar.

De huidige onderhoudsstaat van De Boekhorst is niet slecht of matig. De hal oogt gedateerd, maar het casco is in orde en de functionaliteit redelijk. Afhankelijk van de renovatie (3 of 4 ton) en de nieuwbouwvariant zijn de exploitatiekosten bij nieuwbouw € 43.000 tot € 94.000 hoger dan bij renovatie. Bij renovatie van de huidige hal adviseren we de gebruikers te betrekken. Met een renovatie met een levensduur van 10-15 jaar wordt de levensduur van sporthal en zwembad op elkaar afgestemd.

Het Stellingwerf College heeft een tekort aan ruimte voor bewegingsonderwijs. De huidige behoefte zal volgens de prognoses niet langdurig zijn en binnen afzienbare termijn (uiterlijk 2017) zal het aantal leerlingen gaan afnemen. Er zijn alternatieven om in de huidige behoefte te voorzien. We adviseren in gezamenlijkheid (gemeente, Stellingwerf College en exploitant De Boekhorst) de mogelijkheden te bespreken en een keuze te maken. Renovatie van het oudere gymlokaal van het Stellingwerf College is voordeliger dan nieuwbouw.

De gemeentelijke sporthallen in Haulerwijk, Oosterwolde en Appelscha worden in de toekomst ook door een private exploitant geëxploiteerd (voortzetting, dus 0-scenario wat betreft exploitatie en beheer).

Het huidige gebruik van het gymnastieklokaal in Donkerbroek is beperkt en de verwachting is dat het gebruik door de veranderende bevolkingssamenstelling verder zal afnemen. We stellen voor het gymlokaal in Donkerbroek niet te vervangen door een sportzaal. Er is voldoende binnensportcapaciteit in de gemeente (ook sporthalcapaciteit).

Op langere termijn willen we de mogelijkheden bezien om een gymnastieklokaal aan de voorraad te onttrekken (Appelscha of Elsloo). We betrekken daarbij zowel het kostenaspect als het gebruik, de alternatieven en de bereikbaarheid.

6.5 Visie buitensport

Ooststellingwerf heeft 11 voetbalverenigingen en 5 korfbalverenigingen verspreid over de kernen.

Bij voetbal zijn er 3 situaties waarbij er aanleiding is tot uitbreiding. In Waskemeer is de wedstrijd- en trainingscapaciteit krap. Bij een 0-scenario blijft de wedstrijdcapaciteit een aantal jaren te krap en voor de trainingscapaciteit zal die periode langer duren. Een alternatief is de aanleg van 1 kunstgrasveld in plaats van het huidige wedstrijdveld en de oefenhoek (stijging exploitatielasten met € 25.050).

In Haulerwijk is de wedstrijdcapaciteit ruim en de trainingscapaciteit krap. Desgewenst kan een verlicht wedstrijdveld worden benut als trainingsveld. In Oosterwolde is de trainingscapaciteit krappere (niet volgens de officiële richtlijnen, wel op basis van ervaring). De meest voor de hand liggende opties zijn hier de huidige situatie onveranderd laten (0-scenario) of 2,5 natuurgrasveld vervangen door 1 kunstgrasveld (stijging exploitatielasten met € 15.750,-).

Diverse verenigingen hebben behoefte aan kunstgras, maar in het algemeen is aanleg van kunstgras veel duurder in de exploitatie (bij voetbal) en is het alternatief natuurgras toereikend.

Op een aantal locaties kan de accommodatie op termijn worden beperkt (Appelscha, voetbal Makkinga). In Donkerbroek en Elsloo is ook overcapaciteit. Die situaties moet worden bekeken samen met de korfbal (Donkerbroek/Haule) en met Boijl (Trinitas Elsloo).

Voor korfbal zouden we adviseren de komende 5 jaar de ontwikkeling te bekijken en het 0-scenario te volgen. Bij het 1-scenario hebben Haule en Donkerbroek samen een ruime accommodatie, maar het verplaatsen van een van beide verenigingen heeft de nodige praktische bezwaren. Deze afweging zou daarom op langere termijn bekeken kunnen worden. In Oldeberkoop heeft Lintjo een krappe accommodatie.

In eerste instantie is het grasveld eventueel cultuurtechnisch te verbeteren. Verder kan Lintjo meer in Mejander trainen en beperkt gebruik van de restcapaciteit bij Sport Vereent is een mogelijkheid. Kunstgras zou ook een optie kunnen zijn, met dien verstande dat de veldbehoefte bij Lintjo afneemt.

Het korfbalveld in Makkinga is overbodig en kan worden afgestoten (- € 6.045,-)

In een aantal situaties is het gebruik van de accommodaties minimaal en die situatie zal in de toekomst vaker voorkomen. De vraag is welke minimale bespeling de gemeente nodig acht. Een alternatief kan zijn dat in de toekomst een vereniging een bijdrage ontvangt om een accommodatie zelf te onderhouden.

De huidige organisatie waarbij het cultuurtechnisch onderhoud door de gemeente wordt uitbesteed aan een aannemer is efficiënt en de gemeente houdt zicht op het gebruik. In de toekomst wil de gemeente regie houden op de exploitatie van de gemeentelijke sportparken.

In het verleden heeft de gemeente er voor gekozen om het onderhoud van de opstallen over te dragen aan de gebruikers en de huur van de velden kwijt te schelden. Er zijn overwegingen om deze keuze te herzien. De gemeente zal binnen een termijn van 1 tot 2 jaar hier een standpunt over innemen.

Tot slot blijkt dat de gemiddelde verenigingsgrootte in de gemeente beperkt is en veel verenigingen hebben één of meer knelpunten. De gemeente wil vitalisering van verenigingen ondersteunen, mits daarvoor belangstelling is. Deze vitalisering geldt niet exclusief voor de buitensportvereniging, maar voor alle sportverenigingen die daarvoor belangstelling hebben.

6.6 Visie zwembaden

De gemeente zal niet overgaan tot een nieuw overdekt zwembad in Appelscha ter vervanging van De Boekhorst in Oosterwolde. Nieuwbouw van een overdekt zwembad bij het Bosbad in Appelscha leidt in vergelijking met instandhouding van zwembad De Boekhorst tot aanzienlijk hogere kosten voor de gemeente (de komende 10 jaar zijn de 'meerkosten' circa 3 ton). Daarnaast is het zwembad in Oosterwolde bouwkundig en functioneel nog lang niet is afgeschreven en ruimtelijk optimaal gepositioneerd in de gemeente voor de doelgroep inwoners.

De bijdrage die de gemeente verstrekt aan het openluchtzwembad Haulewelle in Haulerwijk is verantwoord gelet op het gebruik en de inzet van vrijwilligers. Er is voldoende aanleiding voor de instandhouding van zwembad Haulewelle en de voorzetting van de contractrelatie met de gemeente.

De gemeente wil in de toekomst haar verantwoordelijkheden en directe betrokkenheid beperken tot overdekt zwemmen. Het eigendom en de verantwoordelijkheid voor instandhouding, beheer en exploitatie in Appelscha wordt dan overgelaten aan een op te richten lokale stichting waarbij sprake is van een sterkere verantwoordelijkheid en betrokkenheid van de lokale recreatiebedrijven.

6.7 Overzicht scenario's

Bij aanvang van de studie waren drie scenario's onderscheiden. Het 0-scenario betekent doorgaan op de huidige voet. De huidige accommodaties en kosten blijven bestaan en de huidige overcapaciteit zal in de toekomst groter worden.

De financiële gevolgen van de andere scenario's zijn indicatief begroot. Een aantal posten kan onderbouwd worden becijferd, zoals de kosten van nieuwbouw van een zwembad of een sporthal. Een aantal posten is minder eenvoudig te berekenen, omdat er nog een aantal keuzes gemaakt moet worden. Als je kunstgras aanlegt, om hoeveel kunstgrasvelden gaat het dan? Wanneer je kiest voor herinvesteren in stimuleren van sport en bewegen en reservering voor nieuwbouw en renovatie, welk budget wil je reserveren? Dit soort keuzes werkt door in de financiële cijfers en deze zijn in dit stadium daarom indicatief.

Tabel 6.1 Raming mutatie exploitatie per scenario (indicatie); plus is meerkosten/min is minder kosten

0-scenario	instandhouding huidige aanbod	€ 0
1-scenario	sluiting 2 buitenbaden	-€ 231.000
	nieuw combibad Appelscha	€ 300.000
	sluiting Boekhorst	
	nieuwe sporthal Oosterwolde (gemiddelde € 72.500-€ 114.700)	€ 93.600
	aanpassen velden aan de norm *	€ 19.000
1-scenario	totaal	€ 181.600
2-scenario	instandhouding deel huidige zwembaden	pm
	nieuwe sporthal Oosterwolde	€ 93.600
	kunstgras per 2 natuurgrasvelden voetbal	€ 20.605
	kunstgraskorfbal in plaats van natuurgras per veld	€ 1500 - € 5000
2-scenario	totaal	€ 93.600+ extra lasten kunstgras
2b-scenario	Renoveren sporthal Boekhorst en levensduur synchroon zwembad	€ 25.000
	Aanbod binnensport afstemmen op behoefte (minderen)	-€ 25.000
	aanpassen velden aan de norm **	€ 9.700
	Overdekt zwemmen: gemeente	€ 0
	Openluchtbaden: lokaal initiatief met bijdrage	-€ 50.000
	Kunstgras: meestal niet nodig. In ieder geval ruime bijdrage gebruiker	Pm
	Herinvesteren in vitalisering, beweegstimulering en renovatie/nieuwbouw.	€ 40.000
2b-scenario	totaal	-/- € 300

* 1 kunstgrasveld in Waskemeer ipv 1,5 natuurgrasveld; afstoten korfbal Makkinga

** Idem als * en afstoten op termijn 1 voetbalveld Appelscha. Op termijn bezien van kleinere sportparken; hier nog niet op geld gezet.

In het 1-scenario wordt De Boekhorst gesloten en komt er een nieuw overdekt zwembad in Appelscha. Dat leidt tot een kostenstijging van € 300.000. De twee buitenbaden kosten de gemeente nu € 231.000 (€ 176.000 + € 55.000). Als die kosten 100% kunnen worden teruggedrongen is de besparing € 231.000.

Bij het 1-scenario hebben we € 93.600 opgenomen als meerkosten voor een nieuwe sporthal (gemiddelde tussen € 72.500 voor de aanbouwvariant en € 114.700 voor solitair). Het aanpassen van velden aan de planningsnorm betekent een kostenstijging van € 19.000. In dit bedrag is verdisconteerd een kunstgrasveld in Waskemeer ter vervanging van 1,5 natuurgrasveld en het afstoten van een korfbalveld in Makkinga.

In totaal betekent het 1-scenario een kostenstijging van circa € 182.000 per jaar. De besparing op de twee buitenbaden zal pas op termijn de besparing opleveren. Bij de aanleg van de kunstgrasvelden is de btw een risicopost. De € 182.000 zal in de praktijk zeker in het begin hoger uitvallen.

In het 2-scenario is dezelfde post opgenomen voor meerkosten van een nieuwe sporthal in Oosterwolde (€ 93.600). Daarnaast zal ieder kunstgrasveld, dat in plaats komt van 2 voetbal natuurgrasvelden, een kostenverhoging betekenen van € 20.605. Kunstgras korfbal in plaats van natuurgras korfbal leidt tot een kleinere stijging van de lasten. Maar ook hier geldt het btw-risico en in een ongunstige situatie zijn de investeringskosten 21% hoger. Het is niet logisch om het zwembad De Boekhorst te vervangen gezien de levensduur van het zwembad. De twee buitenbaden hebben we bij het 2-scenario nog niet ingevuld. Sluiting van één van de baden zal een besparing opleveren.

In het 2b-scenario is gekozen voor renovatie van de sporthal De Boekhorst (+€ 25.000 meerkosten als gemiddelde van de bandbreedte van € 21.000 en € 29.000). Verminderen van 1 gymzaal is voorzichtig begroot op € 25.000 (de gemiddelde kosten zijn nu € 40.000 per gymzaal). De werkelijke besparing is mede afhankelijk van de boekwaarde, leerlingenvervoer, kosten sloop of inkomsten verkoop et cetera. Bij de buitensport hebben we € 9.700 aan meerkosten opgenomen. Dat is het bedrag bij het 1-scenario met daarbij de besparing van het afstoten van het veld in Appelscha (- € 9.300). Op termijn adviseren we de toekomst te bezien van kleinere sportparken, zoals in Makkinga, Elsloo, Haule, Donkerbroek en Fochteloo. We pleiten niet voor sluiten van deze accommodaties, maar als de behoefte marginaliseert, is het denkbaar om deze sportparken te verkleinen of uit te gaan van een onderhoudsbijdrage.

In het 2b-scenario wordt er van uitgegaan dat de gemeente verantwoordelijk is voor het overdekte zwemmen. Het lokale initiatief wordt verantwoordelijk voor de exploitatie van de openluchtbaden. Voor Appelscha is een bezuinigingspost opgenomen van € 50.000 door een grotere inzet van vrijwilligers en ondernemers. Tot slot is bij het 2b-scenario een uitgave opgenomen van € 40.000 als investering in vitaliseren van verenigingen, stimuleren sport en bewegen en toekomstige renovatie en nieuwbouw. Dus in plaats van alleen maar het accent te leggen op verminderen en bezuinigen, willen we bij scenario 2b ook een impuls geven aan versterking van het verenigingsleven en accommodaties. Hoe de verhouding ligt tussen vitalisering en accommodaties moet nog nader worden bepaald (evenals de hoogte van deze post). Per saldo is scenario 2b ongeveer kostenneutraal.